

Haakon Eide Saur

En komparativ analyse av historiske og liturgiske fremstillinger av Thomas Becket fra middelalderen

Masteroppgave i MLHIST

Veileder: Roman Hankeln

Mai 2024

Haakon Eide Saur

En komparativ analyse av historiske og liturgiske fremstillinger av Thomas Becket fra middelalderen

Masteroppgave i MLHIST
Veileder: Roman Hankeln
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag/Abstract

Denne oppgaven er en komparativ analyse av fremstillinger av Thomas Becket fra historiske og liturgiske kilder fra 1100-tallet. Det benyttes hermeneutisk tekstanalyse for å undersøke et utvalg historiske og liturgiske kilder som omhandler Thomas Becket. Først analyseres henholdsvis de historiske og liturgiske kildene hver for seg, før en sammenligning og diskusjon av fremstillingsmåtene blir gjort. I denne komparative analysen kommer det frem at de historiske og liturgiske kildene fremstiller Thomas Becket på ulike måter. Der de liturgiske kildene bygger opp rundt et kristent ideal, er de historiske kildene mer nyanserte og preges av forfatterens egne biaser.

This thesis is a comparative analysis of representations of Thomas Becket from historical and liturgical sources from the 12th century. Hermeneutic text analysis is used to examine a selection of historical and liturgical sources that deal with Thomas Becket. First, the historical and liturgical sources are analyzed separately, before a comparison and discussion of the methods of representation is made. In this comparative analysis, it emerges that the historical and liturgical sources portray Thomas Becket in different ways. Where the liturgical sources are built around a Christian ideal, the historical sources are more nuanced and characterized by the authors' own biases.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag/Abstract	1
Forord	4
Innledning.....	5
Historisk kontekst.....	5
Didaktisk relevans	6
Problemstilling	7
Metode.....	7
Forskningsdesign.....	7
Utvalg av kildemateriale	7
Metodologiske presiseringer og poeng.....	8
Hermeneutikk	9
Litteratur og tidligere forskning	11
Primærkilder.....	11
Tidligere forskning	13
Historiske fremstillinger.....	15
William FitzStephen.....	15
Herbert of Bosham	15
Edward Grim.....	16
Benedict of Peterborough.....	16
Tidlig liv	16
Krangelen med Henrik II.....	18
Retur til England	20
Mordet og tiden etterpå	22
Liturgiske fremstillinger.....	24
Officet for hovedfesten til St Thomas Becket	24
Første Vesper (Slocum: 169)	25
Matutin (Slocum: 170–203)	25
Laudes (Slocum: 204–207).....	32
Translasjonsofficet.....	33
Første vesper (Slocum: 265–266).....	33
Matutin (Slocum: 268–291)	33
Laudes	37
Sammenligning og analyse.....	37
Thomas Becket før innvielsen som erkebiskop.....	38

Thomas Becket som erkebiskop.....	39
Thomas Becket's forhold til martyrollen.....	40
Kongens rolle	41
Hva betyr dette for tolkningen av tekstene?	42
Konklusjon	45
Bibliografi	47

Forord

Jeg vil begynne denne oppgaven med å takke min veileder Roman Hankeln. Uten han ville ikke denne masteroppgaven blitt til, da det var han som foreslo Thomas Becket som fokusområde. Tusen takk for tålmodigheten, de verdifulle tilbakemeldingene og all hjelpen jeg har fått. Tusen takk for svar på spørsmål og bekymringer jeg har hatt i tide og utide.

Jeg vil også gi en takk til mine medstudenter, som jeg har delt lesesal med det siste året. Takk for at dere har holdt min motivasjon oppe; med hyggelige lunsjpauser, quizer, kaffedriking og ikke minst korrekturlesing. Det har vært flott å ha dere som medstudenter.

Innledning

I denne oppgaven vil jeg undersøke fremstillingene av Thomas Becket i forskjellige tekster fra middelalderen. Disse tekstene er henholdsvis historiske og liturgiske tekster, skrevet om Becket og hans liv. Det jeg ønsker er å danne meg et bilde av hvordan Becket fremstilles i de forskjellige tekstene. Deretter ønsker jeg å sammenligne de to typen tekster, liturgiske og historiske, og se om det er noen forskjeller mellom fremstillingene i de to. Dette vil jeg gjøre ved å først ta for meg de to forskjellige typene tekst hver for seg, og analysere dem. Deretter vil jeg sammenligne de to og undersøke hvorvidt jeg finner noen forskjeller, eller likheter.

Historisk kontekst

Thomas Becket var erkebiskop av Canterbury fra 1162 og helt frem til han ble drept inne i katedralen 29. desember 1170. De som sto bak drapet var fire riddere som alle var i kongens tjeneste. Becket og kongen (Henrik II) hadde lenge kranglet, og spekulasjonene rundt kongens rolle i drapet, er nøye diskutert. Før Becket ble valgt til erkebiskop var han og kongen gode venner. Becket hadde vært en kanseller for kongen, og blant annet dratt med han i krig. Da den forrige erkebiskopen av Canterbury (Theobald) døde, valgte Henrik II derfor Becket til å fylle rollen.¹ Han hadde nok en tanke om at ved å sette en god venn inn i rollen, kunne han også få gjennom noen av forslagene sine, og få mer makt over kirken. Dette viste seg å slå tilbake på kongen, da han ikke fikk gjennom sine forslag, men derimot møtte motstand fra sin nye erkebiskop. Becket hadde nemlig tatt på seg sitt nye verv med den største seriøsitet, og forsvarte kirken mot restriksjonene til Henrik II. Det hele kulminerte i en rettsak, hvor Becket ble anklaget for «contempt for the crown». Becket prøvde i det lengste å forsvare seg mot disse anklagene, men da han skjønnte at det hele bar mot en fengselsstraff, potensielt død, rømte han til Frankrike.² De neste 6 årene tilbragte han i eksil i Frankrike, og jobbet konstant for å få komme seg tilbake til Canterbury. Etter flere forhandlinger og diskusjoner ble det etablert en form for fred mellom Becket og Henrik II sommeren 1170. Becket kunne da begynne å forberede sin tilbakekomst til Canterbury, og omtrent 1. desember returnerte han. I sin tid i eksil hadde Becket ekskommunisert en rekke mennesker, med paven sin støtte. Dette ble også bakgrunnen for at de fire ridderne oppsøkte Becket i katedralen 29. desember 1170. Altså hadde han bare vært tilbake en knapp måned før han ble drept. Ridderne ba Becket om å oppløse sine ekskommunikasjoner, og da Becket nektet, ønsket de å ta han med tilbake til London. Becket

¹ Barlow 1986: 67.

² Barlow 1986: 112-114.

nektet også dette, noe som provoserte ridderne til det punkt at de valgte å drepe Becket der inne i katedralen.³ Etter at nyheten om hans død hadde spredd seg gjennom byen stormet folk til og samlet med seg fliker av klær dyppet i hans blod og lignende relikvier.⁴ Disse viste seg å ha helbredende krefter og Becket fortsatte å utføre en rekke mirakler etter sin død. Dette var en viktig bidragsyter til hans popularitet og det oppstod flere Becket kulter rundt gjennom Europa, i tillegg til store strømninger med pilgrim�er som kom for å oppsøke hans grav.

Gjennom denne oppgaven vil jeg starte med å presisere problemstillingen min, og forklare den. Videre vil jeg så gjøre rede for hvilke kilder jeg har brukt, og hvilke metoder jeg har brukt til å analysere disse kildene. Deretter vil jeg gjøre rede for de historiske tekstene og gjennomgå dem. Før jeg deretter gjør det samme med de liturgiske tekstene. Jeg vil så legge frem hva jeg har fått ut av disse tekstene og analysere dem sammen og opp mot hverandre. Før jeg avslutter og konkluderer ut ifra problemstillingen min.

Didaktisk relevans

Fra punktet *Kjerneelementer* i Læreplanen for historiefaget (LK20) heter det at:

Kildekritisk bevissthet dreier seg om å kunne avgjøre hva det historiske materialet kan brukes til, og i hvilken grad det kan kaste lys over de spørsmålene vi stiller. Elevene skal forstå at mangelfulle kilder kan gi kunnskapsbegrensinger.⁵

Jeg trekker frem dette sitatet, da jeg i mitt arbeid med denne masteroppgaven har vært svært bevisst nettopp denne typen kildekritisk tenkning. Evnen til å møte tekster og kilder med et kritisk blikk er helt essensielt – både i den akademiske sammenhengen som en masteroppgave er – men også for elevene som treffer tekster i de fleste aspekter av sine liv. Ved å selv ha drevet aktiv forskning, som å skrive denne masteroppgaven, har jeg dannet med noen strategier i møte med ulike tekster. Å stille spørsmål ved avsender, samt å kunne vurdere tekstens *hensikt* og *funksjon* er noe jeg vil vektlegge særlig i mitt blivende yrke som historielærer. Jeg håper å kunne vekke elevens nysgjerrighet ved å løfte frem historiebruk i klasserommet – kanskje med Thomas Becket som eksempel.

³ Barlow 1986: 247.

⁴ Barlow 1986: 248-249.

⁵ Kunnskapsdepartementet 2019: 2.

Problemstilling

Problemstillingen for denne oppgaven er som følger: *Hvordan blir Thomas Becket fremstilt i historiske og liturgiske kilder fra middelalderen?* For å kunne svare på denne problemstillingen vil jeg gjøre en komparativ analyse av et utvalg historiske og liturgiske kilder. I tillegg har jeg forskningsspørsmål knyttet til problemstillingen; *Er det likheter mellom de historiske og liturgiske kildene om Thomas Becket fra middelalderen?*

Metode

Forskningsdesign

Denne oppgaven tar for seg en sammenligning av fremstillingene av Thomas Becket som man finner i henholdsvis historiske og liturgiske kilder. Jeg ønsker å redegjøre for, tolke og analysere de ulike fremstillingene, og sette disse opp mot hverandre. De historiske fremstillingene er basert på tekster av forskjellige forfattere fra sent på 1100-tallet. Forfatterne er William FitzStephen, Herbert of Bosham, Edward Grim og Benedict of Peterborough. FitzStephen er den forfatteren som kjente Thomas Becket lengst, og derfor den som har beskrivelser fra Thomas Beckets unge liv med i sine tekster. Herbert of Bosham har skrevet en av de mest utfyllende beskrivelsene fra livet til Thomas Becket. Edward Grim var til stede i katedralen den dagen da Thomas Becket ble drept og har en utfyllende beskrivelse av hva som skjedde den dagen. Benedict of Peterborough var også tilstede i Canterbury da Becket ble drept, og har en beskrivelse av hva som skjedde rett etter drapet. Liturgien jeg har brukt er skrevet til to forskjellige officier tilegnet Thomas Becket, hovedfesten og translasjonen, fra sent på 1100-tallet og tidlig 1200-tall. Disse har jeg funnet i *Liturgies in honour of Thomas Becket*,⁶ der Kay Brainerd Slocum har samlet og oversatt dem.

Utvalg av kildemateriale

Særlig to utfordringer har jeg møtt på i innsamling til kildemateriale. For det første er det et begrenset utvalg av historiske kilder. Dette henger sammen med at det på generelt grunnlag er færre kilder fra 1100-tallet enn andre. Likevel har det gjort at søken etter materiale har vært utfordrende. Jeg fant heller ingen helhetlig og samlet beretning om Thomas Beckets liv. Jeg har

⁶ Slocum 2004: kap 7 og kap 8.

derfor måttet bruke de fire forskjellige forfatterne som nevnt tidligere, og ta de forskjellige delene deres og sette dem sammen til en fullstendig beretning.

Den andre utfordringen gjelder språk. De relevante primærkildene er originalt skrevet på latin. Dette har medført at jeg er avhengig av å finne ferdige oversettelser. Noe som har medført at potensielt relevant kildemateriell kan ha uteblitt.

Jeg har basert den historiske analysen på *English Historical documents Vol II*. Dette er en samling av historiske kilder, som også er oversatt til engelsk. Deretter har jeg bearbeidet disse tekstene og sammenfattet de til en samlet beretning om Thomas Becket liv fra fødsel til død. I den liturgiske delen har jeg som sagt tatt utgangspunkt i liturgien beskrevet av Kay Brainerd Slocum i *Liturgies in honour of Thomas Becket*. Der har han samlet og oversatt de to officiene fra feiring av hovedfesten til Thomas Becket og feiringen av translasjonen.

Selv om det har vært utfordringer med innsamlingen som sagt ovenfor, synes jeg likevel jeg har kommet frem til et representativt utvalg innenfor begge sjangrene som tilsvarer til omfanget av en masteravhandling. Da det kommer frem nok fremstillinger av Thomas Becket innenfor begge de to sjangrene til å gjøre seg opp meninger og inntrykk.

Deretter har jeg skrevet et kapittel om hver av de to, med fokus på fremstillingene. Før jeg har satt begge sammen i et kapittel hvor jeg sammenligner og diskuterer begge målt opp imot hverandre.

Dette utvalget av kilder har jeg analysert ved bruk av nærlesing, og hermeneutisk tekstanalyse. Med det mener jeg for de historiske tekstene at man må forsøke å sette seg inn i situasjonen og omstendighetene til Thomas Becket. Her gir de historiske kildene for det meste førstehånds vitnemål. Så man får direkte sitater fra Thomas Becket, og beskrivelser fra personer som var tilstede og deler hvordan de opplevde situasjonene. Da må man ta høyde for motivet til forfatteren og tyde hva Thomas Becket selv mener med sine uttalelser og handlinger. Det samme gjelder for de liturgiske tekstene, de må forstås i sammenhengen og tiden de er skrevet i (tidebønns-liturgien). Det er et annet motiv bak disse tekstene, og tiltenkt et annet målgruppe. Så de må forstås og tolkes deretter. Deretter har jeg satt disse analysene opp mot hverandre, og på den måten gjort en komparativ analyse.

Metodologiske presiseringer og poeng

Et viktig poeng som bør fremheves er kildenes særpreg, i form av deres sjanger. De liturgiske tekstene er sammensatt av bibelske salmer, sangtekster (antifoner og responsorier) og leksjoner

tatt fra en Thomas-vita. Disse karakteriseres av ulike sjangertrekk. En sjanger innebærer at et repertoar av tekster har «...fellestrekk i form, innhold eller funksjon(...)» En sjanger skapes av visse normer og konvensjoner for hvordan et kultuuttrykk skal utformes, og dermed også for hvordan det oppfattes og forstås»⁷. Dette gjenspeiler seg i min analyse ved at jeg har forholdt meg annerledes til de to teksttypene.

De historiske tekstene fungerer som biografier, fra folk med forskjellige relasjoner til Becket og forskjellige motiver for sine beretninger. For eksempel så var William FitzStephen en av Thomas Becketts eldste og næreste venner. På den andre siden var Edward Grim ikke særlig bekjent av Thomas Becket fra før, men var tilstede under drapet da han var en munk i Canterbury på den tiden. I tillegg til at William FitzStephen etter Thomas Becketts død forsonet seg med Henrik II igjen, og hadde derfor et større behov for å skåne han fra skyldspørsmålet enn andre. Siden jeg ikke kan vite sikkert alle motiver og relasjoner har jeg hele tiden måtte være kritisk i lesingen, og hatt en kildekritisk tilnærming til de historiske kildene. I min tolkning har jeg forsøkt å se på innholdet i lys av motivene.

De liturgiske kildene fungerer på en annen måte, og krever en annen tilnærming. Det er i hovedsak salmer, responsorier og antifoner som danner grunnlaget for analysen min. Disse tekstene må klassifiseres som kirkemusikk og er dermed «...skapt for å brukes i en liturgisk sammenheng og kan regnes som funksjonell musikk»⁸. De liturgiske tekstene er ment for deltagerne som er kjent med bibelens innhold og kristendommens moral. Dette påvirker tekstens tolkningsrom, i den forstand at de ikke skal tolkes, det er ikke deres hensikt. De skal heller fortelle hvem Thomas Becket var, og fungere som en oppfordring til å etterstrebe å følge hans eksempel.

Hermeneutikk

De historiske kildene i mitt utvalg består for det meste av skildringer av hva som skjedde av personer som selv var tilstede. Prosessen har i stor grad gått ut på å prøve å forstå intensjonen til Thomas Becket. Hvorfor gjorde han det han gjorde sett i lys av situasjonen han sto i. Dette faller inn under metoden *hermeneutikk*, som betyr nettopp det å fortolke.⁹ Innenfor hermeneutikk og det å tolke historiske tekster snakker man gjerne om en «hermeneutisk sirkel». Med dette så mener man en prosess hvor man når man først begynner å lese en tekst har et

⁷ Hamm 2024.

⁸ Holter 2022.

⁹ Kjelstadli 1999: 123.

utgangspunkt, da gjerne i vår verden og alle de fordommer det innebærer. Derfor tolker man ting med dette utgangspunktet, men som man leser seg opp på situasjonen, og får en større forståelse for tiden og situasjonen forstår man også bedre handlingene som ble gjort.¹⁰ Det handler om å få seg en best mulig oversikt over omstendighetene og tiden man leser om. Så man er best mulig rustet til å forstå handlingene til personene man leser om. For meg har dette handlet om å forstå den generelle tidsperioden (1100-tallet), tankesettet til mennesker på denne tiden og Thomas Becketts spesifikke situasjon.

De liturgiske tekstene er som tidligere nevnt skrevet og konstruert for å sette Thomas Becket inn i en allerede etablert moral, med sterk aksent på idealisering. De jobber med typologiske verktøy: salmene etablerer en gammeltestamentarisk «typus», og de tilhørende antifonene fremstiller Thomas Becket som dennes «antitypus». Dette innebærer i denne sammenhengen at man har to forskjellige historier som man kan knytte sammen gjennom typus og antitypus, selv om de ikke i utgangspunktet har noe med hverandre å gjøre.¹¹ I denne sammenhengen må man ta utgangspunkt i en salme som legger et grunnlag for et karakteristisk utsagn om Becket, deretter analysere den tilhørende antifonen og se hvordan den knytter personen Thomas Becket opp til salmen. Dette kan også falle inn under hermeneutikk som beskrevet over, da man må tolke og forstå tankene til forfatteren som trekker sammenligningen, men også en form for kvalitativ undersøkelse. Den kvalitative undersøkelsen går gjerne litt hånd i hånd med tekstanalyse, og det er også tilfellet i mine undersøkelser. Man må for det første, åpenbart lese teksten og se hvilke metaforer og som blir brukt, såkalt nærlesing.¹² Før man ser etter likhetene og hvordan dette gjenspeiler salmene. Å gjøre en undersøkelse av innholdet i teksten kan gjøres på flere måter. For eksempel kan man se etter nøkkelord, eller om noen ord går igjen ofte. Dermed kan man trekke ut hva forfatteren ønsker og vektlegge og få frem.¹³ Dette er en metode man kan bruke for å finne frem til hvilket ideal forfatteren bak liturgien ønsker å knytte Thomas Becket til.

¹⁰ Kjelstadli 1999: 124.

¹¹ Hankeln 2014: 199.

¹² Melve og Ryymin 2018: 49.

¹³ Kjelstadli 1999: 186.

Litteratur og tidligere forskning

Primærkilder

Jeg har brukt et utvalg primærkilder som historiske kilder i denne oppgaven. Det er beretninger fra henholdsvis William FitzStephen, Herbert of Bosham, Edward Grim og Benedict of Peterborough, som jeg har funnet i *English historical documents Vol II*. Et viktig kildekritisk poeng til disse forfatterne er at de alle hadde en relasjon til Becket, mens han levde. FitzStephen og Herbert of Bosham var gode venner av han, og Grim og Benedict of Peterborough var begge geistlige som så opp til Becket. I tillegg har de alle skrevet tekstene sine etter Becket's død, denne avstanden i tid mellom hendelsene og nedskrivningene vil være en faktor i hvor korrekte beskrivelsene blir.

William FitzStephen: Skrev ned sine beretninger i perioden 1173 til 1174. Han er en av Thomas Becket's eldste venner og kjente han fra ungdommen av. Han har derfor skrevet om Becket sitt liv fra barnsbena av, og helt frem til han døde i Canterbury i 1170. Han var ikke med Thomas Becket i eksil, da jobbet han heller under kongen, men var sammen med Becket igjen, da han returnerte fra eksil. Han var også tilstede da drapet skjedde. Etter Thomas Becket's død har han sannsynligvis gått tilbake til å jobbe for kongen igjen. Det spekuleres derfor i at han kanskje har hatt motiver for å stille kongen i et godt lys, i alle fall ikke legge seg ut med han.¹⁴

Av tekstene jeg har brukt så har William FitzStephen skrevet en som omhandler Thomas Becket som ung, kanseller og erkebiskop *William fitz Stephen on Thomas Becket as chancellor and archbishop*.¹⁵ Videre har han skrevet en tekst som omhandler hvordan krangelen mellom Thomas Becket og Henrik II begynte *William fitz Stephen on the beginning of the disputes between Henry II and Thomas Becket*.¹⁶ Den neste teksten forteller om rettsaken mot Thomas Becket som ender med at Becket rømmer i eksil *William fitz Stephen: The council of Northampton (October 1164)*.¹⁷ Han har også skrevet en liten tekst om Thomas Becket's retur til Canterbury fra eksil *The return of Thomas Becket to Canterbury (1 December 1170) as described by William fitz Stephen*.¹⁸ Før den siste teksten hans forteller om dagene før drapet av

¹⁴ Barlow 1986: 6.

¹⁵ English historical documents Vol II: 702-707.

¹⁶ English historical documents Vol II: 712-713.

¹⁷ English historical documents Vol II: 723-733.

¹⁸ English historical documents Vol II: 756-757.

Thomas Becket, og hva som ledet opp til det *The events leading up to the murder of Thomas Becket (December 1170) as described by William fitz Stephen*.¹⁹

Herbert of Bosham: Skrev sine beretninger i perioden 1184 til 1186. Herbert of Bosham var en god venn av Thomas Becket, og var også med han i eksil. Derfor inneholder beretningene hans også fortellinger fra denne perioden. Thomas Becket valgte å sende Herbert of Bosham til Frankrike få dager før han selv ble drept, så Herbert of Bosham var ikke til stede under drapet.²⁰

I den første teksten jeg har brukt av Herbert of Bosham forteller han om utpekelsen av Thomas Becket som erkebiskop *Herbert of Bosham on the appointment of Thomas as archbishop*.²¹ I den neste tar han for seg en av årsakene til krangelen mellom Becket og Henrik II. Han beskriver hvordan Thomas Becket får med seg flere biskoper og går imot forslaget til kongen, om å la han som konge få en større innvirkning på dømmingen av geistlige *Herbert of Bosham: The council of Westminister (October 1163)*.²² Den neste teksten jeg har brukt omhandler en fredsforhandling mellom Thomas Becket og Henrik II da Becket var i eksil, Herbert of Bosham forklarer her hvordan denne falt sammen, og ingen fred ble oppnådd *The conference at Montmartre (18 November 1169) as described by Herbert of Bosham*.²³ Han forteller i neste tekst om den vellykkede fredsforhandlingen noen måneder senere *The reconciliation between Henry II and Becket at Fréteval (22 July 1170) as described by Herbert of Bosham*.²⁴ På samme måte som William FitzStephen beskriver han også Thomas Beckets retur til Canterbury *The return of Thomas Becket to Canterbury (1 December 1170) as described by Herbert of Bosham*.²⁵ Før han, igjen som William FitzStephen, beskriver dagene før drapet, og sin siste samtale med Thomas Becket før han dro til Frankrike *The events leading up to the murder of Thomas Becket (December 1170) as described by Herbert of Bosham*.²⁶

Edward Grim: Skrev sine beretninger i perioden 1171 til 1172. Sto ikke Thomas Becket så nært som Herbert of Bosham og William FitzStephen, men var en munk i Canterbury og tilstede da drapet på Becket ble begått. Han forsøkte å stoppe ridderne da de angrep, noe som resulterte i at han nesten mistet armen. Grims beretninger er de mest utfyllende og detaljerte om drapet.²⁷

¹⁹ English historical documents Vol II: 758-759.

²⁰ Barlow 1986: 7.

²¹ English historical documents Vol II: 708.

²² English historical documents Vol II: 715-716.

²³ English historical documents Vol II: 751-752.

²⁴ English historical documents Vol II: 754-756.

²⁵ English historical documents Vol II: 757-758.

²⁶ English historical documents Vol II: 760.

²⁷ Barlow 1986: 4.

I den første teksten jeg har brukt av Edward Grim tar han for seg en enkel situasjon som var med å skape krangelen mellom Thomas Becket og Henrik II. Da Becket nektet å gå med på at Henrik II skulle ta seg betalt skatt for tjenestene sheriffene gjorde *Edward Grim: The council of Woodstock (July 1163), and the case of Phillip 'de Brois'*.²⁸ Den andre teksten er en utfyllende beskrivelse av drapet på Thomas Becket *Narrative of the murder of Thomas Becket (29 December 1170) by Edward Grim*.²⁹

Benedict of Peterborough: Skrev sine beretninger i perioden 1173 til 1174. Kjente heller ikke Thomas Becket like godt som de to første, men jobbet som munk og var tilstede under drapet. Han har fokusert mest på miraklene og hva som skjedde etter Thomas Becket's død i sine beretninger.³⁰

Den ene teksten jeg har brukt av Benedict of Peterborough omhandler scenene rett etter drapet, og hvordan folk stormet til da nyheten spredde seg gjennom byen *Description of the scene after the murder of Thomas Becket as given by Benedict of Peterborough*.³¹

Liturgiske tekster: Jeg har brukt de samme liturgiske tekstene som Kay Brainerd Slocum viser til i sin diskusjon av liturgien tilegnet Thomas Becket i boken *Liturgies in honour of Thomas Becket*.³² Dette er to officier tilegnet hovedfesten og feiringen av translasjonen til Thomas Becket. Det er felles enighet blant forskere at Benedict of Peterborough har skrevet sangtekstene og lagt til musikken, og sannsynligvis også skrevet leksjonene, men det er likevel mindre klart. Slocum diskuterer dette i sitt verk, og kommer frem til at det er umulig å si sikkert, men at det er sannsynlig at han også har skrevet leksjonene.³³

Tidligere forskning

I denne oppgaven har jeg i hovedsak brukt tre verk som omhandler forskning på Thomas Becket, og hvordan han fremstilles historisk og/eller liturgisk. De er *Thomas Becket* av Anne Duggan, *Thomas Becket* av Frank Barlow og *Liturgies in the honour of Thomas Becket* av Kay Brainerd Slocum. Frank Barlow og Anne Duggan forholder seg mest til det historiske aspektet hvor de med utgangspunkt i de historiske primærkildene, supplementært med nyere forskning forsøker å danne et korrekt bilde av hva som egentlig skjedde, og hvorfor. Det drives en

²⁸ English historical documents Vol II: 713-715.

²⁹ English historical documents Vol II: 761-768.

³⁰ Barlow 1986: 4.

³¹ English historical documents Vol II: 768-769.

³² Slocum 2004: kap 7 og kap 8.

³³ Slocum 2004: 145.

kontinuerlig kildekritikk av de historiske kildene som er brukt, hvor man kommenterer hva de forteller, og måler dem opp mot hva nyere forskning tilsier. Duggan og Barlow forsøker å avdekke feil og usannheter i de historiske kildene, og bevise dette med nyere forskning. Min undersøkelse belager seg på å se *hvordan* Becket er fremstilt i disse tekstene, og ikke bedømme den historiske sannhetsverdien til kildene. Jeg er interessert i hensikten med å fortelle det man forteller om Thomas Becket, og hvorfor han blir fremstilt som han blir gjort. Dette går likevel litt hånd i hånd med arbeidet til Duggan og Barlow, da man er avhengig av å ha kjennskap til personene bak tekstene, og deres motiver for å skrive disse tekstene, for å kunne avsløre usannheter og feil i tekstene.

Slocum tar for seg liturgien, og ser på fremstillingene av Thomas Becket i de liturgiske tekstene. Slocum er også innom Thomas Becket som en historisk figur og diskuterer også dette i sitt verk. Likevel er dette mer for å sette liturgien inn i et perspektiv, og for at leseren skal kjenne bakgrunnen for de liturgiske tekstene. Slocum konstaterer at det å skrive en liturgisk tekst tilegnet Thomas Becket må ha vært en vanskelig kunst, på bakgrunn av at han rett og slett ikke hadde levd dette umåtelige livet som er en helgentittel verdig. Før han ble innviet som erkebiskop hadde han vært kanseller og en nær venn av kong Henrik II. I løpet av denne tiden hadde han drevet kriger side om side ved kongen. I tillegg til, som Slocum beskriver det, deltatt i andre aktiviteter som var vanlig i hoffet til Henrik II.³⁴

Slocum beskriver de liturgiske fremstillingene av Thomas Becket først og fremst som vellykkede. Dette på bakgrunn av den store populariteten han opplevde etter sin død. I tillegg til fremveksten av kulter tilegnet han utover hele Europa, og antallet pilgrim�er som kom for å oppsøke graven hans.³⁵ Dette er et interessant poeng som gjøres av Slocum. Man måler altså ikke vellykketheten til en liturgisk tekst i hvor korrekt den fremstiller personen den omhandler. Derimot måler man den i økning i popularitet til personen den omhandler.

³⁴ Slocum 2004: 319.

³⁵ Slocum 2004: 318.

Historiske fremstillinger

William FitzStephen

Når det kommer til fremstillingene er det historikeren William FitzStephen som er den av historikerne som kjente Thomas Becket lengst. Han var ifølge seg selv en nær venn av Thomas Becket. I tillegg til å ha fungert i forskjellige stillinger under Becket gjennom hans karriere. William FitzStephen var også fra London, og har med beskrivelser av en ung Thomas Becket i sine skrifter, så vel som utledende beskrivelser fra Becket's tid som kanseller for kongen. Han var ikke i eksil sammen med Becket, men derimot var han til stede da Becket ble drept. Memoarene om Becket har han skrevet omtrent 1173-1174, uten noen særlig form for samhandling med de andre som har skrevet om Thomas Becket.³⁶ Det spekuleres i hvorvidt FitzStephen gjorde seg upopulær blant de andre Thomas Becket tilhengerne da han forsonet seg med kongen igjen etter Becket's død.³⁷

William FitzStephen begynner sin tekst med å forklare hans forhold til Thomas Becket, hvor han ramser opp de forskjellige rollene han har hatt til sin mester. Han forklarer hvorfor han skriver denne teksten, og hvordan han selv har vært vitne til det meste som han beskriver. I det minste har han iallfall blitt gjenfortalt det av folk som var til stede.

*I was a witness of his passion at Canterbury, and many other things which are her written I saw with my eyes and heard with my ears; others I learnt from the relation of those who were cognizant of them.*³⁸

Herbert of Bosham

Han møtte Thomas Becket da han fortsatt var kanseller. Deretter forble de gode venner, og Herbert of Bosham var ved hans side mesteparten av veien. Hans tekster omhandler derfor i hovedsak fra Becket var kanseller og til noen dager før mordet i katedralen. Becket valgte å sende han bort noen dager før mordet, så han har ingen beskrivelser av den hendelsen.³⁹ Herbert

³⁶ Barlow 1986: 6.

³⁷ *English historical documents vol II*, s699.

³⁸ FitzStephen 1953: 702-703.

³⁹ *English historical documents vol II*, s699.

of Bosham sammenligner flere ganger Thomas Becket med Kristus⁴⁰, og referer til seg selv som «the disciple who wrote these things».⁴¹

Edward Grim

Edward Grim var munk i Canterbury, og kjenner derfor lite til livet til Thomas Becket før hans retur til England etter eksil. Han var likevel et nøkkelvitne til mordet, og har derfor en utfyllende beskrivelse av hendelsene den dagen. Han har også skrevet seg inn i historien da han heroisk forsøkte å hjelpe Becket og nesten fikk armen kuttet av under mordet.⁴²

Benedict of Peterborough

Benedict of Peterborough var munk i Canterbury på same mate som Edward Grim. Han beskriver i sin tekst scenene etter drapet i katedralen. Han skrev også om miraklene utført etter Becketts død.⁴³

Tidlig liv

William FitzStephen forteller om flere hendelser fra barndommen til Thomas Becket som fungerer som et frempek om at dette kommer til å bli en stor figur innenfor kristendommen, så vel som i England. Først forteller han om en drøm som moren til Becket hadde da hun gikk gravid med han. I denne drømmen fikk hun se at hun bar hele kirka av Canterbury i livmora.⁴⁴ Etter at Thomas Becket ble født hadde moren en ny drøm hvor tjenestepiken ikke klarte å brette ut klede hun brukte til å dekke han med når han sov, simpelthen fordi klede viste seg å være for stort, og hun konkluderte med at selv med hele England til rådighet ville hun nok likevel ikke klart å brette det helt ut.

“The coverlets is so large that I cannot find the end of it; methinks all England would be too small for it to cover.”⁴⁵

Faren til Thomas Becket forutser også sin sønns storhet ifølge William FitzStephen. Dette noen år etter moren sine drømmer. Når Becket gikk i lære i klosteret Merton, hos munken Robert.

⁴⁰ “You would certainly have said, had you seen it, that the Lord was a second time approaching his Passion, and that, amidst the rejoicings of the children and the poor, he, who died once at Jerusalem for the salvation of the whole world, was now again ready to die a second time at Canterbury for the English Church” Bosham 1953: 757.

⁴¹ Bosham 1953: 760.

⁴² *English historical documents vol II*: 699.

⁴³ *English historical documents vol II*: 701.

⁴⁴ FitzStephen 1953: 703.

⁴⁵ FitzStephen 1953: 703.

Her gjengir William FitzStephen en historie om når faren kom for å besøke sin sønn i klosteret. Da han møtte sønnen bukket han for Becket, noes om forferdet Robert, som spurte hva han holdt på med, det burde da være motsatt. Dette avslo faren og sa klart i fra om at han visste hva han gjorde. Dette var ikke hvilken som helst gutt. Han ville bli stor i Guds øyne.

”To whom the father answered in secret, “My lord, I know what I do: that boy will be great in the sight of the Lord.”⁴⁶

Tiden Thomas Becket tilbragte i Paris nevnes av William FitzStephen, men han utdyper ikke så mye mer rundt temaet. Han snakker heller om årene Thomas Becket tilbrakte som en del av presteskaperet under erkebiskop Theobald. Disse beskrives som vellykkede av FitzStephen. Det nevnes at utdannelsen til Becket er mangelfull, sammenlignet med de andre. Dette skyver imidlertid FitzStephen til side, da Becket overgår dem i alt annet.

*In comparison with these men Thomas was not so well learned, but he was greatly superior to them in character and strove to direct his mind to goodness and wisdom, so that, while still inferior to them in learning, he might appear the more acceptable and conspicuous by his virtues; later indeed he became a most accomplished scholar.*⁴⁷

Videre skriver William FitzStephen et langt avsnitt hvor han skryter uavbrutt av Becket sitt utseende og person. Han beskriver den vakre nesen, hans bevegelighet, hvilken god taler han var og hans høye intelligens. Han beskriver han som en som alltid søkte den smale sti, som en som viste omsorg for de som slet i samfunnet. En som alltid ønsket andre vel, men som heller ikke lot seg lure av de som forsøkte det. Som han avslutter med å si at dette var en mann som var forutbestemt å bli et barn av lyset.⁴⁸

William FitzStephen bruker ikke så mye tid på å fortelle om Thomas Beckets tid som kanseller. Annet enn å informere om at dette var en fortjent utnevning, og at han også i dette embetet tjente Gud. I rollen som erkebiskop derimot er han ganske utfyllende, og kan fortelle om en erkebiskop som utfylte rollen til det ytterste. Han beskriver en erkebiskop som hadde tid til alle, og ikke skilte mellom fattig og rik, ei heller brydde seg om rang eller mangel på sådan. I tillegg til å alltid strekke seg etter å lære mer, og tilegne seg kunnskap så han alltid kunne gjøre rett i

⁴⁶ FitzStephen 1953: 703.

⁴⁷ FitzStephen 1953: 704.

⁴⁸ FitzStephen 1953: 704.

guds øyne. Han var rettskaffen, og lot seg ikke rikke uansett situasjon, han utførte sine plikter med hensyn til Gud og ingen andre.⁴⁹

Herbert of Bosham har også delt noen tanker om utnevnelsen av Becket som erkebiskop. Han beskriver Becket som det soleklart beste alternativet til å ta over som erkebiskop etter Theobald.

“our Thomas far outshone all others at the king’s court in renown and in the king’s favour.”⁵⁰

Likevel så virker det å være slik at kongen velger å holde igjen med å gi denne stillingen til Thomas Becket. Selv om det også legges frem som at Thomas Becket selv var klar over at kongen kom til å gi han denne stillingen til slutt, så reagerer han med ydmykhet, og forutser problemene dette vil kunne skape mellom de to i fremtiden. Han forteller kongen at om han skulle bli erkebiskop, ville dette med tid skape en splid mellom dem. Han påpeker at kongen allerede er veldig involvert i kirkelige affærer, som Becket selv ikke ville kunne akseptere. Likevel påpeker han til slutt at dette ville skape rom for sjalu og ambisiøse utenforstående ville kunne bruke dette til å skape splid mellom dem. Altså mener han ikke at dette i seg selv vil være nok til å bryte kjærligheten mellom de to, men at andre vil bruke dette, og klare å splitte dem.⁵¹

Krangelen med Henrik II

“The king’s courtiers, seeking to win his favour and itching to gain his ear, defamed the archbishop and hated him without a cause.”⁵²

Slik legger William FitzStephen frem begynnelsen på krangelen mellom Thomas Becket og Henrik II. Han mener at det var mye sjalusi i retning Thomas Becket. Det var mange som gjerne ønsket å se han miste kongens gunst, og heller ønsket den selv. Han legger altså ikke så mye av skylden for feiden på hverken kongen eller Thomas Becket. Han beskriver en uenighet hvor ingen av partene ville gi etter. At FitzStephen beundrer Thomas Becket veldig har tydelig kommet frem tidligere, men vi vet også at han forsonet seg med kongen etter Becket død. Dette kan også være en del av grunnen til at han ikke legger noe skyld på kongen heller, men nærmest legger det frem som en naturlig utvikling. Når det kommer til ekskommunikasjonen av William of Eynsford, som han også beskriver som en av de utløsende faktorene for krangelen. Skriver William FitzStephen at kongen sendte brev til Becket og krevde at han opphevet sin ekskommunikasjon av William of Eynsford. Noe Becket nektet og mente kongen ikke skulle

⁴⁹ FitzStephen 1953: 706-707.

⁵⁰ Bosham 1953: 708.

⁵¹ Bosham 1953: 708.

⁵² FitzStephen 1953: 712.

legge seg bort i ting som angikk kirken. Likevel valgte han å oppheve ekskommunikasjonen etter at kongen hadde svart han igjen, og det ble tydelig hvor forbannet kongen var.⁵³

Edward Grim beskriver en annen hendelse som var med på å surne forholdet mellom Thomas Becket og Henrik II. Det var en diskusjon dem i mellom som gikk på betaling av skatt til kongen. Edward Grim beskriver hvordan kong Henrik II og Thomas Becket kommer til uenighet over en gammel engelsk skikk hvor hver familie (hide brukes i kilden, som er en gammel engelsk måleenhet for et landområde, gjerne av en størrelse nok til å fø en familie med tjenerskap) skulle betale 2 shilling til kongens menn, for beskyttelsen de ga. Kongen mente at denne betalingen skulle komme til han, og legges i hans skattekammer. Dette var Thomas Becket uenig i. Han mente, at denne avgiften ikke skulle være en inntekt, som skulle havne rett i kongens lomme. Ei ville han og hans menn gi dette som en inntekt. Derimot hadde han ingen problemer med å betale for tjenestene sheriffene tilbydde. Så lenge de gjorde en god jobb, var han villig til å betale for kostnadene det medførte.⁵⁴

Her fremstilles Thomas Becket som en person som ikke lar seg skremme, og er villig til å legge seg ut med kongen for det han tror på. I tillegg så sloss han for en sak som er lett å si seg enig i, og det er kongen som fremstilles både som grisk og også hevngjerrig da han truer Thomas Becket.

Herbert of Bosham forteller om da kongen hadde kalt inn til råd i Westminster. Dette da han ønsket å endre på hvordan kriminelle geistlige ble dømt. Kongen selv mente at han skulle ha en større innvirkning i og rundt domfellelse av geistlige, mens Becket og andre biskoper var uenige i dette. De hadde gått sammen og blitt enige om å be kongen revurdere sitt forslag om å gå over fra å dømme geistlige under kirkens egne lover, til å dømme dem som andre vanlige mennesker under de kongelige domstolene. Kongen likte dette særs dårlig og forlot etter hvert samtalen. Neste dag tok tilbake eiendommer han hadde overlatt til Thomas Becket da han var kanseller. Før han dro hjem til London uten å si farvel til noen.⁵⁵

William FitzStephen beskriver den lange rettsaken i Northampton som foregikk mot Thomas Becket, og som ender med at Becket rømmer til Frankrike i eksil når han innser at dette vil ende med at han blir dømt, i verste fall til døden. Det hele startet som en sak hvor Thomas Becket hadde blitt anklaget av en tredjepart (John the marshal) som mente Becket skyldte han et

⁵³ FitzStephen 1953: 713.

⁵⁴ Grim 1953: 713-714.

⁵⁵ Bosham 1953: 715-716.

landområde. Dette temaet gjorde de seg fort ferdig med da John hadde en dårlig sak. Deretter begynte Henrik II på den egentlige grunnen til at Thomas Becket var innkalt. Kongen beskyldte Becket for «contempt of the crown». Deretter krevde kongen tilbake betaling for penger Becket hadde lånt for noen år tilbake da han fortsatt var kanseller. Rettsaken dro ut noen dager, og etterhvert ble Becket for syk til å delta. Det hele endte med at Becket innså at han kunne være i fare, og rømte til Frankrike.⁵⁶

Et forsøk på fredsforhandlinger beskrives av Herbert of Bosham da Henrik II og Thomas Becket møtes i Montmartre. Disse faller gjennom da kongen nekter å gi Becket “the kiss of peace” som han ber om. Noe paven også har anbefalt han å be om. Dette fordi kongen påsto at han tidligere hadde uttalt at han aldri ville gi Becket dette, selv om de en dag skulle bli venner igjen. Dette gjorde Becket og hans menn tvilsomme til det hele. Her nevner også Herbert of Bosham at en i følge foreslår for Becket at kanskje bare gjennom martyrdommen ville han kunne oppnå fred for kirken igjen. Noe Becket viste seg villig til gjennom svaret sitt.⁵⁷

One of our company came up to the archbishop and said, “This day the peace of the Church has been discussed in the chappel of the Martyrdom, and it is my belief that only through your martyrdom will the Church ever obtain peace.” The archbishop turning round, answered him laconically. “Would to God she might be delivered, even by my blood!”⁵⁸

Likevel kom de to til enighet omtrent et halvt år etterpå. Dette ble også beskrevet av Herbert of Bosham, men ikke særlig utfyllende. Som han selv sier “But why skould I multiply words? there peace was made between us”.⁵⁹ Måten de to viser at det igjen er fred mellom dem er at når de rir sammen så stiger Becket av hesten og bøyde seg ned for kongen, og kongen på sin side holde stigbøylen for Becket da han skulle opp på hesten igjen. Likevel antyder også Herbert of Bosham at ikke alle i følge til Becket var helt overbevist over denne sekvensen, og mente at det kanskje var noe spill for galleriet.⁶⁰

Retur til England

Både William FitzStephen og Herbert of Bosham beskriver Thomas Becket's retur til Canterbury. Begge forteller om en fantastisk glede blant folket, og en stor feiring i selve katedralen. Likevel er det Herbert of Bosham som er mest detaljert. Han beskriver en 6 mil

⁵⁶ FitzStephen 1953: 724-733.

⁵⁷ Bosham 1953: 751-752.

⁵⁸ Bosham 1953: 752.

⁵⁹ Bosham 1953: 755.

⁶⁰ Bosham 1953: 756.

langs rute, fra Sandwich hvor Thomas Becket kom inn med sitt skip, til Canterbury. Langs ruten er det fullt av mennesker som hiver seg ned og bøyer seg for Becket. Noen av dem river av seg klærne og legger dem ut for han. Samtidig som de roper, Blessed is he that cometh in the name of the lord.⁶¹ Det var ikke bare de fattige som kom ut og tok i mot han, prestene kom også og mottok han med hyllest. Videre fortsetter Herbert of Bosham å sammenligne Thomas Becket med Kristus.

*You would certainly have said, had you seen it, that the Lord was a second time approaching his Passion, and that, amidst the rejoicing of children and the poor, he, who died once at Jerusalem for the salvation of the whole world, was now again ready to die a second time at Canterbury for the English Church.*⁶²

Festen slutter heller ikke da han ankommer Canterbury. Her blir han mottatt med trompet og orgler, salmer og hymner. I tillegg til at Becket delte ut The kiss of peace til alle sine munkers. Herbert of Bosham forteller også om en samtale mellom han selv og Thomas Becket. Hvor han selv forteller Becket at det ikke lenger for dem spiller noen rolle når Becket ville forlate denne verden, fordi i dag hadde kirken og Kristus seiret. Han fikk ikke noe svar, men mente at Becket tok med seg disse ordene og grunnet på dem og dagen i sin helhet da han på natten trakk seg tilbake til sitt kammer.⁶³

Den siste tiden før drapet er Herbert of Bosham sammen med Thomas Becket i Canterbury før Becket velger å sende han vekk. Herbert of Bosham beskriver den tårevåte avskjeden dem i mellom. Becket hadde bestemt seg for å sende han til Frankrike for å fortelle den franske kongen og erkebiskopen av Sens om hvordan de opplevde at freden med kong Henrik II ikke var en fred i det heletatt. Dette motsatte Herbert of Bosham seg da han mente at han aldri ville få se Becket i live igjen om han dro nå. Dette bekreftet Becket, som hadde sagt under en preken dagen i forveien, at tiden for hans bortgang nærmet seg. Likevel så ba han Herbert of Bosham om å gjøre som han fikk beskjed om, og dra til Frankrike.⁶⁴

William FitzStephen forteller om hvordan det i dagene før mordet var andre mennesker rundt Henrik II som snakket ned Thomas Becket og forsøkte å overbevise kongen om at Becket var en forræder. Han forteller om hvordan erkebiskopen av York og andre biskoper fortalte løgner

⁶¹ Bosham 1953: 757.

⁶² Bosham 1953: 757.

⁶³ Bosham 1953: 758.

⁶⁴ Bosham 1953: 760-761.

om Becket. De fortalte kongen at Becket reiste rundt i England og samlet støtte. I tillegg til å fortelle at han ledet en stor armé.

“At length one of them said, “My lord, while Thomas lives, you will not have peace or quiet or see good days.””⁶⁵

Mordet og tiden etterpå

Den beste beskrivelsen av mordet i katedralen kommer fra Edward Grim. Han var selv tilstede, og istedenfor å rømme og gjemme seg, forsøkte han å bryte inn og fikk et stort kutt i armen som takk. Edward Grim gir her en beskrivelse av hva som skjedde da ridderne oppsøkte Thomas Becket, og da de ikke fikk gehør på sine krav, endte opp med å jage han inn i katedralen hvor de så tok livet av han.

Edward Grim starter med å vise sin avsky for disse ridderne “no knights forsooth but miserable wretches”⁶⁶ og mente at de løy da de sa at de var der på vegne av kongen, for å få en slutt på denne disputten dem imellom. Grim mente derimot at de var der på egne vegne, og at de var blodtørstige fra start av.

Da ridderne først kommer inn i kammerset til Thomas Becket blir det etter hvert klart at de ikke er her av noen annen grunn enn at Becket skal beklage sine ugjerninger mot kongen, og fjerne ekskommunikasjonene som ble foretatt på bakgrunn av kroningen av Henrik II's sønn. Gjennom krangelen som oppstår, fremstilles ridderne som ampere, og som om de lett fyrer seg opp. Becket derimot, fremstilles som en mann med stoisk ro, som svarer på beskyldningene og slår dem ned med enkle fakta. Han sier at han aldri vil motsette seg kongen, ei heller tronfølgeren. Likevel er det ingen ting han kan gjøre med ekskommunikasjonene, da disse ble foretatt av paven selv. Han sier også at han gjerne skulle få møtt kongen og snakket med han, men siden kongen har nektet han adgang til noen andre byer enn Canterbury så er heller ikke dette mulig. Når da ridderne svarte med at kongen da hadde befalt at Becket igjen skulle forlate landet, og at det aldri ville bli fred mellom dem igjen. Svarte Becket at det kunne de bare glemme, han ville aldri igjen forlate sin kirke. Dette gjorde ridderne enda sintere, og da de tilslutt truet Becket på livet svarte han

⁶⁵ FitzStephen 1953: 758.

⁶⁶ Grim 1953: 761.

“nor are your swords more ready to strike than is my soul for martyrdom. Go, seek him who would fly from you; me you will find foot to foot in the battle of the Lord.”⁶⁷

Deretter beskrives en sekvens hvor Thomas Becket oppholder seg i katedralen, og munkene ber han om å flykte. Likevel blir han værende, og venter på ridderne som returnerer. Her legges det fram fra Edward Grim at Thomas Becket hadde drømt om å dø som martyr lenge. Etter at han hadde kommet tilbake til Canterbury skal han ha sagt til sine følgere:

“You have here a martyr, Alphege, beloved of God and a true saint”⁶⁸

Det ble dermed ikke noe rømningsforsøk når ridderne kom tilbake med intensjonen om å drepe han. Han møtte dem heller, som han hadde lovet. De grep tak i han, og Becket falt bare ned på kne, og ifølge Edward Grim, bydde frem nakken sin. Ridderne gjorde så som Becket visstnok ønsket og drepte han. Før de flyktet avgårde.

Benedict of Peterborough beskriver åstedet direkte etter mordet, og de påfølgende dagene. Etter dødsfallet gikk nyhetene gjennom byen om hva som hadde skjedd. Folk kom derfor strømmende til katedralen for å se med sine egne øyne. Noen av dem tok blod fra Thomas Becketts døde kropp og smurte det over øynene. Andre samlet fliker av klærne hans, og dyppte dem i blodet. Blodet som ble til overs ble samlet opp i flasker og bevart i kirken. Etter en viss tid skal Robert de Broc, ha vendt tilbake og truet munkene med at om de ikke fortet seg å bli kvitt liket. Så ville han selv dra det ut av katedralen og rive det fra hverandre. Dette skremte munkene såpass at de umiddelbart begynte å preparere den døde kroppen til Thomas Becket for graven. Da de fjerne overklærne fikk de se en hårskjorte under. Denne skal i tillegg ha vært full av lus. Dette ble selve tegnet på hvilken tro tjener til Gud Becket hadde vært. Munkene som stelte han så på hverandre og var alle enige om at et slikt offer var forbi noe de noensinne hadde vært vitne til.⁶⁹

⁶⁷ Grim 1953: 763.

⁶⁸ Grim 1953: 764-765.

⁶⁹ Peterborough 1953: 768-769.

Liturgiske fremstillinger

I dette kapittelet vil jeg se på flere sanger og tekster som er brukt for å feire Thomas Becket i tidebønns-liturgien hans. Tekstene jeg har valgt å bruke er de samme som Kay Brainerd Slocum diskuterer i hans kapitler om Becket-liturgien i boka hans *Liturgies in Honour of Thomas Becket*.⁷⁰ Disse deles inn i to hoveddeler, den første er officet for feiringen av Thomas Becket's hovedfest (dies natalis). Den andre er Translasjonsoffiset. Det jeg ønsker å se nærmere på er hvordan Thomas Becket fremstilles i disse tekstene, hvordan han beskrives, og hva som vektlegges. Slocum informerer om hvilke salmer som er brukt i disse officiene, men gjengir dem ikke. Jeg har derfor brukt en søkemotor på internett (www.Biblegateway.com) for å finne de oversatte versjonene. Dette har gitt meg tilgang på King James sin versjon når det kommer til salmene.

Offisiet for feiringen av Thomas Becket's hovedfest er skrevet av Benedict of Peterborough. Han har iallfall skrevet de poetiske sangtekstene og lagt til musikken.⁷¹ Selve leksjonene er det mer usikkerhet rundt hvem som faktisk har skrevet. Likevel er det en enighet blant forskere at de mest sannsynlig også er skrevet av Benedict of Peterborough, kanskje med en viss inspirasjon fra John of Salisbury.⁷² Benedict of Peterborough er den samme som beskrev scenene rett etter drapet på Thomas Becket, og har i ettertid skrevet en samling av hans mirakler. Offisiet er skrevet med en inspirasjon fra Johannes 10:11 hvor Jesus sier at han er den gode hyrde, og han vil dø for sauene sine.⁷³ Derfor ser man flere ganger gjennom disse tekstene at dette gjentas om Thomas Becket også. Han blir assosiert med den gode gjeteren som ofret seg for flokken sin da han døde i Canterbury.

Liturgien til feiringen av translasjonen er delvis hentet fra den som brukes til å feire hans hovedfest. Da i hovedsak salmene, antifonene og responsoriene, som er hentet fra tekstene til Benedict of Peterborough. Leksjonene er likevel annerledes da de også inneholder beskrivelser av hva som skjedde under selve translasjonen.

Offisiet for hovedfesten til St Thomas Becket

Liturgien dedikert til Thomas Becket ble feiret den 29. desember, datoen for hans død, som liturgisk ble forstått som hans «bursdag» da dette var dagen da han ble «født» i himmelen.

⁷⁰ Slocum 2004: kap 7 og kap 8.

⁷¹ Slocum 2004: 145.

⁷² Slocum 2004: 145.

⁷³ "I am the good sheperd: the good sheperd giveth His life for the sheep" KJV: John 10:11

Festen ble feiret med et spesifikt oppsett som omfattet både messe og tidebønnene.⁷⁴ Tidebønnene besto av en første vesper dagen før hovedfesten, en kveldsbønn (completorium), deretter hovedfeiringen, matutinen midt på natten. Tidlig om morgenen ble Laudes feiret. I løpet av dagen fulgte de såkalte «horae minores» (mindre tider), før festen ble avsluttet med Vesper 2.

Første Vesper (Slocum: 169)

Første Vesper besto av fem salmer etterfulgt av antifoner, et responsorium og en antifona ad Magnificat på slutten. Her oppgir ikke Slocum hvilke salmer og antifoner dette gjelder.⁷⁵ Likevel oppgis det at Vesperet startet med antifonen *Pastor cesus*, som direkte avslører hovedtemaet om den gode hyrden: “The sheperd slain, in the midst of his flock, Purchases peace at the cost of blood”.⁷⁶ Dette er det første eksempelet på hvordan Becket fremstilles som en gjeter for flokken sin. Noe som danner selve grunnmuren for de videre tekstene.

Matutin (Slocum: 170–203)

Matutinen ble delt inn i 3 nokturer. Den første startet med 6 antifoner rettet til Thomas Becket spesifikt, med tilhørende salmer fra bibelen psalter. Etterpå fulgte 4 leksjoner fra Becket livsbeskrivelse. Hver av disse leksjoner ble fulgt av et responsorium som spesifikt rettet seg mot Thomas Becket og hans liv. Den andre nokturnen hadde samme oppbygging som den første. I den siste nokturnen ble en antifona ad Cantica sunget. Andre delen til nokturnen besto igjen av 4 leksjoner med responsorier.

Matutinen starter tradisjonelt med salme 94 («Venite exultemus Domino»), som innledes med antifonen *Adsunt Thome*.⁷⁷ Antifonen er en invitasjon å glede seg over festen til Thomas Becket, hele kirken skal glede seg. Venite-salmen er en hyllest til Gud, samtidig også en berettelse om Guds nærvær for Israel, dvs. nå også det kristelige folket. Invitatoriums-avsnittet blir etterfulgt av hymnen *Martir Dei* som er en mer generell hymne til martyrer, enn den har spesifikt med Thomas Becket å gjøre.

Matutin, nokturn 1

Salmene som blir sunget i den første nokturen er, *Beatus vir* (ps 1), *Quare fremuerunt* (ps 2), *Cum invocarem* (ps 4), *Verba mea* (ps 5), *Domine Dominus* (ps 8) og *In Domino confido* (ps

⁷⁴ Slocum gjengir den monastiske formen til tidebønnene.

⁷⁵ Vi kan ikke være sikre på at det er salmeutvalget til den monastiske Laudes, Harper 1996: 98.

⁷⁶ Slocum 2004: 169.

⁷⁷ Slocum 2004: 170.

10). Blant disse salmene finner vi en tydelig tematikk. De omhandler hvordan mennesker skal være takknemlige for posisjonen Gud har gitt dem. Ps 8, *Domine Dominus* forteller hvordan mennesker har fått en så spesiell rolle av Gud, som mestere av hans skaperverk, og en posisjon rett under englene.⁷⁸ Salmene forteller videre hvordan noen likevel velger å motsi seg Gud, og utfordre hans makt. Ps 2, *Quare fremuerunt* og ps 10, *In Domino confido* tar tak i motstanden den «rettferdige» møter, men samtidig hvordan den «rettferdige» har Guds støtte i sin kamp mot ondskapen.⁷⁹ Dette går igjen flere steder i disse salmene, også ps 1, *Beatus vir* forteller om hvordan Gud støtter «den rettferdige».⁸⁰ Ps 2, *Quare fremuerunt* henviser direkte til konger i verden som motstrider seg Gud, og som konspirer mot han. Den advarer mot slik oppførsel.⁸¹ Den forteller at Gud ler av de som våger å gå imot han, og at han har lovet de som er han trofast at de vil knuse disse kongene. Ps 10, *In Domino confido* nevner ikke konger, men heller «the wicked man» (impium), som er opptatt av seg selv og egen vinning, og glemmer Gud. Han er ikke gudfryktig, han forteller seg selv at ingen vil kunne skade han, ei heller Gud. Salmen fungerer som en bønn til Gud om å vise seg og straffe «the wicked man».⁸²

De seks antifonene som synges på starten av den første nokturnen, *Summo sacerdocio*,⁸³ *Monachus sub clerico*,⁸⁴ *Cultor agri Domini*,⁸⁵ *Nec in agnos*,⁸⁶ *Exulat vir optimus*⁸⁷ og *Exulantis predia*⁸⁸, omhandler først og fremst Thomas Becket når han var i live. Tekstene beskriver hvilken person han var, og også hvordan han ble sendt i eksil. *Summo sacerdocio* forteller hvordan Thomas Becket ble en helt ny person da han ble innviet til erkebiskop. *Monachus sub clerico* forteller om hvordan Becket var ikledd en hårskjorte, i skjul under klærne. De to påfølgende antifonene, *Cultor agri Domini* og *Nec in agnos* snakker om hvordan Thomas Becket “the cultivator of the field of the Lord”⁸⁹, driver «rever» og «ulver» ut av «vingården». Dette er en metafor på erkebiskopens konflikter med kirkens motstandere. Særlig ulvemetaforen henviser tilbake til Johannes-evangeliet, og fortsettelsen på berettelsen på den

⁷⁸ “For Thou hast made him a little lower than the angels, and Thou hast crowned him with glory an honor” KJV: Ps 8 *Domine Dominus*.

⁷⁹ “But Thou hast seen it, for Thou beholdest mischief and spite, to requite it with Thy hand. The poor committeth himself unto Thee; Thou art the helper of the fatherless” KJV: Ps 10 *In Domino confide*.

⁸⁰ “For the Lord knoweth the way of the righteous, but the way of the ungodly shall perish” KJV: Ps 1 *Beatus vir*.

⁸¹ “Be wise now therefore, O ye kings; be instructed, ye judges of the earth” KJV: Ps 2 *Quare fremuerunt*.

⁸² “Break Thou the arm of the wicked and the evil man; seek out his wickedness until Thou find none” KJV: Ps 10 *In Domine confide*.

⁸³ Slocum 2004: 170.

⁸⁴ Slocum 2004: 171.

⁸⁵ Slocum 2004: 171.

⁸⁶ Slocum 2004: 172.

⁸⁷ Slocum 2004: 172.

⁸⁸ Slocum 2004: 173.

⁸⁹ *Cultor agri Domini*, Slocum 2004: 171.

gode hyrde. Da Jesus forteller at den som er «leiekar» og ikke hyrde vil flykte når ulvene kommer. Da denne ikke har noe omsorg til flokken, men han er den gode hyrde, og han kjenner sin flokk så som flokken kjenner han. Derfor er han villig til å legge ned sitt liv for flokken.⁹⁰ er noe som brukes flere ganger og henviser til fiender av kirken. Som vi vet fra de historiske kildene, forsøkte Henrik II flere ganger å ta makt fra kirken. Når man i tillegg tar utgangspunkt i ps 2, *Quare fremuerunt* som beskriver de onde kongene på denne jord, de som har glemte Gud og handler egoistisk. Er det ikke vanskelig å forstå at dette blant annet er en henvisning til Henrik II. De to siste antifoner, *Exulat vir optimus* og *Exulantis predia* forteller om hvordan Thomas Becket må dra i eksil, og hvordan kirken hans, og alle hans eiendommer da tilfaller de «uverdige». Likevel lar han seg ikke rikke av dette, som teksten sier “But fire does not consume the one placed in the flame.”⁹¹

Antifonene spiller på salmene gjennom å ta tak i den andre siden av saken. Der salmene snakker direkte om ondskapen, og fiendene til «den rettferdige». Antifonene forteller hvordan Gud er mektigere enn alle mennesker, også konger. De advarer mot at alle skal måtte svare for sine synder, og Gud vil hjelpe de trofaste følgerne sine å knuse de som motstrider Gud. Antifonene snakker om hvordan Thomas Becket møter alle denne ondskapen i sin tid, sine egne og kirkens fiender, men –som den rettferdige mannen i salmene– ikke lar seg affisere. De hyller Becket direkte for hvordan han stadig vekk er under angrep, både han og kirken, og likevel står han standhaftig og sloss tilbake. Ser man antifonene med salmene i bakhodet så fremstilles Thomas Becket som den «rettferdige», og dermed også en som vil motta Guds støtte og frelse.

Leksjonene i den første nokturnen omhandler Thomas Becket som blir innviet som erkebiskop, og hvordan han utfyller denne rollen til det fulleste. Han henvender seg fullt og helt til Gud. Som de sier i leksjonen så kan de ikke gjennomgå hele hans forbilledlige liv, det har de ikke grunnlag for.⁹² Denne korte oppsummeringen som følger starter med å nevne at han hadde hatt rollen som kanseller. Han inntok rollen med en energi man aldri hadde sett maken til. Så også hadde han tatt på seg rollen som erkebiskop, og gitt seg fullt og helt til Gud. For som det vektlegges i den tredje leksjonen så ble Thomas Becket transformert inn til en annen person i det sekundet han ble innviet som erkebiskop. Da han umiddelbart, og i all hemmelighet, ikledde

⁹⁰ “The hired hand is not the shepherd and does not own the sheep. So when he sees the wolf coming, he abandons the sheep and runs away. Then the wolf attacks the flock and scatters it. The man runs away because he is a hired hand and cares nothing for the sheep. “I am the good shepherd; I know my sheep, and my sheep know me – Just as my Father knows me and I know my Father – and I lay down my life for my sheep...” KJV: John 10:12–15.

⁹¹ *Exulantis predia*, Slocum 2004: 173.

⁹² “recollect the outstanding features of the entirety of his life and way of living” Slocum 2004: 174.

seg denne hårskjorten som han skjulte under presteklærne. Dette skjedde fordi han ønsket å tjene herren med all sin makt. Det ble også brukt som et eksempel på hvor dedikert han var til sin rolle og til sin Gud.

Responsoriene i den første nokturnen fokuserer også på tiden Thomas Becket levde. Den beskriver motstanden han møtte som erkebiskop, og hvordan han hevet seg over disse, og likevel sto standhaftig. Det første responsoriet, *Studentis Livor*⁹³, tar for seg (som også nevnes i leksjonen) hvordan alle som var nære med Thomas Becket, uavhengig av kjønn, alder og rang ble sendt i eksil sammen med han. Det andre og tredje responsoriet, *Thomas manum*⁹⁴ og *Lapis iste*⁹⁵, omhandler hvordan Becket ikke lar seg affisere av all ondskapen han møter. Igjen nevnes disse 6 årene han var i eksil, og hvordan hans eiendeler blir frarøvet han i denne perioden, og likeså hvordan kirkens eiendeler blir tatt. Likevel blir ikke kirken helt ødelagt, som det tredje responsoriet sier “the solid house is not shaken by winds”.⁹⁶ I det siste responsoriet, *Post sex annos*⁹⁷, fortelles det om hvordan Becket returnerer til Canterbury: “(...) to give to the land, a vessel of fragile clay, the treasure of an earthen vessel for Christ.”⁹⁸ Videre ble det resitert hvordan hans flokk ble jaktet på av ulver, men den gode gjeteren ofret seg for sin flokk. Som igjen henviser til Johannes-evangeliet 10:11–15, og hvordan den gode gjeteren ikke flykter når «ulvene» kommer, men ofrer seg for flokken sin.

Matutin, nokturn 2

Den andre nokturens salmer er *Domine quis* (ps 15), *Domine in virtute* (ps 21), *Domini est terra* (ps 24), *Exaudi Deus* (ps 64), *Te decet hymnus* (ps 65) og *Bonum est confiteri* (ps 92). Ps 15, *Domine quis* spør hvem som skal motta Guds frelse, og svarer seg selv med at det er den «rettferdige», han som ikke gjør andre vondt, men ærer de som frykter og respekterer Gud. Den sier også: “He that doeth these things shall never be moved”.⁹⁹ Dette ser vi igjen i ps 21, *Domine in virtute* som snakker om en «konge» som har mottatt Guds frelse, og som står sterkt og trygt under Guds beskyttelse. Den forteller at «kongen» stoler på Gud, og under hans beskyttelse «hes hall never be moved».¹⁰⁰ Ps 24, *Domini est terra* tar også for seg karaktertrekkene til

⁹³ Slocum 2004: 174.

⁹⁴ Slocum 2004: 176.

⁹⁵ Slocum 2004: 178.

⁹⁶ *Lapis iste*, Slocum 2004: 178.

⁹⁷ Slocum 2004: 180.

⁹⁸ *Post sex annos*, Slocum 2004: 180.

⁹⁹ *Domini quis*, KJV: psalm 15.

¹⁰⁰ *Domine in virtute*, KJV: psalm 21.

personen som skal motta Guds frelse.¹⁰¹ I tillegg til å oppfordre til å søke Gud, og kommer med den klare oppfordring om å løfte hodet, og åpne dørene så Gud kan komme inn.¹⁰² Ps 64 *Exaudi Deus* snakker om «the evildoers» i verden, som bare bryr seg om seg selv, og skader andre. Disse skal Gud straffe, og de vil skades.¹⁰³ Ps 92, *Bonum est confiteri* tar også for seg dette temaet, og forteller at de som motsetter seg Gud skal knuses.¹⁰⁴ Ps 92 snakker også om hvordan «den rettferdige» skal vinne.¹⁰⁵ Ps 65, *Te decet hymnus* er også inne på dette temaet da den forteller om hvor heldig den som er valgt av Gud er, og hvordan han skal få tilbringe evigheten nære Gud.¹⁰⁶

De seks antifoner som omhandler Thomas Becket i denne nokturnen, *Satane sattelites*¹⁰⁷, *Strictis Thomas*¹⁰⁸, *Hosti pandit ostium*¹⁰⁹, *Patrem nati perimunt*¹¹⁰, *Sol inclinans radios*¹¹¹ og *Fusum spargunt*¹¹², tar for seg hendelsene rundt hans dødsfall og hvordan han selv agerte rundt disse hendelsene. Den første antifonen *Satane sattelites* starter dramatisk med å betegne Beckets motstandere som djevelens hjelpere.¹¹³ Antifonene *Strictis Thomas* og *Hosti pandit ostium* beskriver hvordan Becket møter sine fiender som modig og urokkelig forsvarer av kirken. “He yields neither to threats, nor to swords, not even to death”¹¹⁴ og “The future victim throws open the gate to the enemy, and stands as a wall against enemies before the house of the lord”.¹¹⁵ De siste tre antifonene forteller mer om udåden begått av morderne, og hvordan de dro Beckets hjerne utover kirkegulvet. Likevel nevnes det også at selv om de gjorde dette, “the heavenly victim remains unconquered”.¹¹⁶

Antifonene fortsetter på tematikken til ps 64 med «the evildoers», og forteller om de onde ridderne som stormer inn i kirken og dreper Thomas Becket. Med bakgrunn i salmen, vil dette

¹⁰¹ “He that hath clean hands, and a pure heart; who hath not lifted up his soul unto vanity, nor sworn deceitfully” KJV: psalm 24 *Domine est terra*.

¹⁰² “Lift up your heads, O ye gates; and be ye lift up, ye everlasting doors; and the King of glory shall come in.” KJV: psalm 24 *Domine est terra*.

¹⁰³ “But God shall shoot at them with an arrow; suddenly shall they be wounded” KJV: psalm 64 *Exaudi Deus*.

¹⁰⁴ “For, lo, thine enemies, O, Lord, for, lo thine enemies shall perish; all the workers of iniquity shall scattered” KJV: psalm 92 *Bonum est confiteri*.

¹⁰⁵ “The righteous shall flourish like the palm tree...” KJV: psalm 92 *Bonum est confiteri*.

¹⁰⁶ “blessed is the man whom thou choosest, and causest to approach unto thee, that he may dwell in thy courts” KJV: Ps 62 *Te decet hymnus*.

¹⁰⁷ Slocum 2004: 182.

¹⁰⁸ Slocum 2004: 182.

¹⁰⁹ Slocum 2004: 183.

¹¹⁰ Slocum 2004: 183.

¹¹¹ Slocum 2004: 184.

¹¹² Slocum 2004: 185.

¹¹³ “The accomplices of Satan, bursting in to the temple” *Satane sattelites*, Slocum 2004: 182.

¹¹⁴ *Strictis Thomas*, Slocum 2004: 182.

¹¹⁵ *Hosti pandit ostium*, Slocum 2004: 183.

¹¹⁶ *Fusum spargunt*, Slocum 2004: 185.

bety at Gud ville straffe disse ridderne. De bygger også videre på tematikken fra salmene om hvordan Guds trofaste tjenere vil få sin belønning fra herren. De forteller oss hvordan Becket nekter å bøye seg i møte med ondskapen, han frykter ikke døden for han vet at han gjør rett i Guds øyne, han er «den rettferdige». I tillegg ser man en direkte kobling mellom antifon 9, *Hosti* pandit og ps 24, da den forteller at Thomas Becket åpnet dørene for sine fiender.¹¹⁷ Man får en forståelse av at Becket vil bli belønnet av Gud til slutt, der ridderne som drepte han vil bli knust, som antifonene forteller oss forblir Becket ubeseiret. Thomas Becket fremstilles som kongen det refereres til i ps 21, han som ikke frykter noe fordi han vet at Gud passer på han, og han som «never shall be moved».

Den andre nokturnen sine leksjoner fokuser på krangelen mellom Thomas Becket og kongen. Den første leksjonen gir som begrunnelse for krangelen at Becket forsøkte å gjenopprette kirkens rettigheter, mens kongen på sin side forsøkte å utvide sin makt, og tvinge Becket til å gå med på endringene han foreslo. Den neste leksjonen innprenter hvordan Becket nektet å gå med på dette, da han så at dette ville undergrave den kirkelige makten. Som følge av dette ble han som leksjonen selv sier “abused with great insults, weakened by grave misfortunes, and wounded with innumerable injuries”¹¹⁸. I den tredje leksjonen forklares det hvorfor Becket valgte å dra i eksil. Dette da hans motstand hadde ført til at han ble truet på livet, og siden det på dette tidspunktet ikke var kommet frem at dette også var et angrep på kirken. Så valgte han å bøye seg for ondskapen og flykte til Frankrike. Den siste leksjonen forteller hvordan Becket ble ranet for alle sine eiendeler og rikdommer da han var i eksil, i tillegg til hvordan også hele hans familie, og støttespillere også ble dømt til eksil.

I denne nokturnen tar responsoriene for seg Thomas Becket's død, og miraklene som deretter fulgte. Her synges hvordan miraklene samlet folket i Canterbury og deretter videre i verden. Det første responsoriet, *Iacet granum*¹¹⁹, er en klage om at Becket har blitt drept. “The guardian of the vine falls in the vineyard, The general in the camp, the husbandman in the treshing floor”.¹²⁰ Det neste responsoriet, *Ex summa rerum*¹²¹, starter med å fortelle om den store sorgen som etter nyheten om dødsfallet, men også om hvordan gleden returnerte sammen med Thomas Becket's mirakler.¹²² Denne samlende kraften samler de syke som kommer sammen i søken etter

¹¹⁷ “the future victim throws open the gate to his enemies” *Hosti pandit*, Slocum 2014: 183.

¹¹⁸ Slocum 2004: 188.

¹¹⁹ Slocum 2004: 186.

¹²⁰ *Iacet granum*, Slocum 2004: 186.

¹²¹ Slocum 2004: 188.

¹²² “But when miracles returns, Happiness returns to the people”. *Ex summa rerum*, Slocum 2004: 188.

Thomas Beckets helbredende kraften. Det tredje responsoriet, *Mundi florem*¹²³, legger det hele frem som en stor hendelse. Den starter med to bibelreferanser. Den første til Rakel, Jakobs hustru som man ifølge Jeremia kunne høre gråte i Rama, da Judafolket ble tatt til fange og bortført derifra.¹²⁴ Hun stopper nå sin klage. Den neste til Abel, som ble drept av sin bror Kain, det har kommet en ny Abel (Thomas Becket).¹²⁵ Videre sier den at himmelen nå fylles med feiring og jubel. Det siste responsoriet, *Christe Jesu*¹²⁶ er rettet mer til Kristus, og en bønn om at han gjennom Beckets lidelser, skal tilgi dem deres synder, og tilby dem frelse og beskyttelse fra verdens onder.

Matutin, nokturn 3

Denne nokturen starter ikke med salmer, men heller utdrag fra Siraks bok (Ecclesiasticus), 14:22 og 15:3–4. –,6. Disse har fokus på visdom, og hvem som oppnår den. De diskuter hvordan den som frykter Gud og ærer han, vinner visdom. Denne visdommen vil gi han støtte, og lede han mot seier.¹²⁷ Videre synges «antifona ad Cantica» *Fragrat virtus*¹²⁸, som forteller om hvordan «sønnen» har befridd «moren». I dette tilfellet, så som også tidligere er «moren» kirken, og «sønnen» Thomas Becket. Antifonen snakker om hvordan kirken har blitt forsøkt å kuttet ned med statlige lover og regler. I forsvar av dette har Becket falt, og hele prestedømmet applauderer dette.¹²⁹ At Thomas Becket er en mann som frykter og ærer Gud, og en mann av visdom, er nok underforstått blant deltagerne i feiringen av hovedfesten. Likevel innprenter antifonen dette også når den forteller om hvordan han forsvarte kirken.

Leksjonene i den tredje nokturnen følger tradisjonen i at de ikke er tatt fra helgenens livshistorie men fra bibelske og patristiske tekster. Leksjonene innledes med en lesning fra Johannes-evangeliet, Joh 10:11-16.¹³⁰ Her sier Jesus at han er den gode hyrde, og han ofrer seg for sauene sine. Dette utdraget har som tidligere nevnt blitt selve hjørnesteinen som officet til Thomas Becket er bygget på. Man ser gjentagende spor av motivet gjennom alle tekstene da det man stadig kommer tilbake til referansen om Thomas Becket som en gjeter, og hvordan han ofret seg for flokken sin. Etterpå følger en homilie fra pave Gregor I om denne evangelie-lesningen,

¹²³ Slocum 2004: 190.

¹²⁴ “Thus saith the Lord: “A voice was heard in Ramah, lamentation and bitter weeping; Rachel weeping for her children, refused to be comforted for her children, because they were no more.”, KJV: Jeremiah 31:15.

¹²⁵ “And Cain talked with Abel his brother: and it came to pass, when they where in the field, that Cain rose up against Abel his brother, and slew him”, KJV: Gen. 4:8.

¹²⁶ Slocum 2004: 192.

¹²⁷ “glede og jubels krone og et evig liv skal han arve” *Siraks bok*, Nettbibelen.

¹²⁸ Slocum 2004: 194.

¹²⁹ “The kingdom from the priesthood, applauds the son” *Fragrat virtus*, Slocum 2004: 194.

¹³⁰ “I am the good sheperd: the good sheperd giveth his life for the sheep” KJV: John 10:11.

hvor det snakkes om han som ikke er god bare fordi sjansen byr seg, men fordi han selv har et ønske om å være god.¹³¹ Gregor snakker om det å være den gode gjeter, og ofre seg for flokken sin. I den tredje leksjonen understrekes det hvordan Jesus som den gode hyrde gjorde nettopp dette, og ofret seg for flokken sin, og den fjerde leksjonen oppfordrer menigheten å følge dette eksempelet. Å gi seg selv fullt og helt til flokken, ofre alt, til og med livet om det så skulle være nødvendig.

I den tredje nocturen omhandler responsoriene miraklene til Thomas Becket. De tre første, *Ferro pressos*¹³², *Thomas cedunt*¹³³ og *Novis fulget*¹³⁴, handler om hvordan Becket frigjør de undertrykte, hvordan han gir synet tilbake til de blinde. Alt i denne verden bøyer seg for han, ild, jord, vind og vann. Det siste responsoriet, *Jesu bone*¹³⁵, skiller seg litt fra de andre da den er mer rettet til Kristus igjen. Det ber Jesus om å tilgi deres skyld igjen gjennom Becket. Slik som den forrige nokturnen også avsluttet.

Laudes (Slocum: 204–207)

De fem antifonene til Laudes handler alle om begivenheter etter Thomas Becket's død. De beskriver delvis mirakler, og delvis kjærligheten rettet til Becket. Den andre antifonen *Totus orbis*¹³⁶ forteller hvordan hele verden samles i kjærlighet til martyren, som overrasker dem en etter en med sine mirakler. Antifonene tre og fire *Aqua Thome*¹³⁷ og *Ad Thome memoriam*¹³⁸ skildrer hvordan vannet til Becket forvandles til blod og også melk og hvordan et lys går ut fire ganger i minne om Becket. Den siste antifonen *Tu per Thome*¹³⁹ avslutter med en bønn til Kristus at han skal gjennom Becket's martyrdom også ta opp den resterende menigheten og vise dem den rette vei. Dette glir rett inn i *Benedictus: opem nobis*¹⁴⁰ som kommer etterpå og fungerer som en bønn til Becket selv om at han skal vise veien for folket, og lære dem riktige gjerninger og levemåter, for å lede dem mot en fredfull vei.¹⁴¹

¹³¹ Homilie 14, Pave Gregor I. Slocum 2004: 196

¹³² Slocum 2004: 196.

¹³³ Slocum 2004: 198.

¹³⁴ Slocum 2004: 200.

¹³⁵ Slocum 2004: 202.

¹³⁶ Slocum 2004: 205.

¹³⁷ Slocum 2004: 205.

¹³⁸ Slocum 2004: 206.

¹³⁹ Slocum 2004: 206.

¹⁴⁰ Slocum 2004: 207.

¹⁴¹ "Guide those who stand, lift up the fallen. Correct habits, deeds and life" *Benedictus: opem nobis*, Slocum 2004: 207.

Translasjonsofficet

Thomas Becketts lik lå i 50 år ved sin første gravplass før hans kropp ble 7. juli 1220 ble flyttet til et langt større og finere gravkammer. Denne overførelsen (lat. «translatio») ble markert i etterkant hvert år som festen av Becketts translatio. Feiringen fulgte den tradisjonelle liturgiske formen til tidebønnene, som vi har sett ved festen på 29. desember.

Første vesper (Slocum: 265–266)

Feiringen inneholder to antifoner *Adest Thome*¹⁴² og *Thomam armat*¹⁴³. Den første forteller at nå er endelig den etterlengtede translasjonen av Becket i gang, og ber om at man nå skal kunne syng salmer og hylle han slik at han kan gjenglede dette med styrke og frelse til sine følgere. Antifon 2 er mer en kort historisk gjennomgang, hvor man tar tak i at først ble Becket sendt i krig for sitt land, deretter ble han sendt i eksil hvor han hadde en visjon av Gud, før han returnerte til England for å overvinne døden, og avslutter med å informere om at denne translasjonen foregår på den syvende tirsdagen.¹⁴⁴

Matutin (Slocum: 268–291)

Antifonen til salme 94, *Ubi Thomas*¹⁴⁵ er oppfordring til å la Becket, «seiersherren» fungere som en samlende kraft, og endre folket til det bedre.

Matutin, nokturn 1

Som nevnt i introduksjonen er det likheter mellom liturgien til hovedfesten og den til translasjonen. Dette vises her da to av tre salmer er de samme som brukes i den første nokturen til feiringen av hovedfesten. Salmene er *Beatus vir* (salme 1), *Quare fremuerunt* (salme 2) og *Domine quid* (salme 3). Så vi vet allerede fra gjennomgangen av nokturn 1 av hovedfesten at disse salmene omhandler den «rettferdige mannen» som har Guds støtte, og ondskapen denne møter på. På den ene side har du *Beatus vir* som snakker om denne «rettferdige mannen» som Gud vil hjelpe, og knuse hans fiender.¹⁴⁶ På den andre siden har man *Quare fremuerunt* som

¹⁴² Slocum 2004: 265-266.

¹⁴³ Slocum 2004: 267.

¹⁴⁴ Tirsdager har vist seg å være en viktig dag i Thomas Becketts liv. Da det blant annet er på en tirsdag at han ankommer Frankrike i eksil, det er på en tirsdag han kommer tilbake fra eksil, og en tirsdag han blir drept.

¹⁴⁵ Slocum 2004: 268.

¹⁴⁶ “For the Lord knoweth the way of the righteous, but the way of the ungodly shall perish” KJV: Ps 1 *Beatus vir*.

snakker om de onde konger som glemmer Gud og som handler egoistisk og uetisk, men samtidig advarer dem.¹⁴⁷

De tre første antifonene i denne nokturnen, *Motus humor*¹⁴⁸, *Testi Christi*¹⁴⁹ og *De Devisis*¹⁵⁰ tar for seg hvordan Thomas Becket også hadde utført mirakler da den faktiske translasjonen tok sted. *De Devisis* nevner en mann som hadde kommet fra Devizes som hadde overlevd drukning. På samme måte nevner *Testi Christi* hvordan en gutt, som hadde kommet for å se martyren flyttes fra sitt første gravsted til det nye, også overlevde å drukne¹⁵¹

Den første leksjonen i denne nokturnen snakker om hvordan mange mirakler skjedde da translasjonen fant sted. Dette mener leksjonen virker å være forutbestemt, da det tok hele 50 år fra martyrdommen til selve flyttingen av legemet, selv om paven allerede i 1173 hadde gjort Thomas Becket til helgen og befalt at kroppen skulle flyttes til en mer passende grav.¹⁵² Dette, ifølge leksjonen, var av guddommelige årsaker, heller enn menneskelige. Den andre leksjonen forteller om hvordan pave Honorius III selv deltok på translasjonen, “Pope Honorius III, when he was about to come to the celebration, he granted many more penitential remissions than had been reported in times past”.¹⁵³ Den siste leksjonen omhandler hvordan translasjonen skjedde på en tirsdag. Som nevnt tidligere ble da dette den syvende tirsdagen som spilte en viktig rolle i Becket sitt liv, og leksjonen sier at dette forklarer hva som menes når Sakarias sier, “above one stone there are seven eyes”.¹⁵⁴

Responsoriene til disse tre leksjonene, *Absorbetur pleno*¹⁵⁵, *Linguis preit*¹⁵⁶ og *Dante papa*¹⁵⁷, utdyper bare videre det leksjonene allerede har beskrevet. Hvordan alle gledet seg over denne feiringen av den elskede Becket, hvordan pave Honorius III frelste folk fra straffene de hadde fått, og hvordan man skulle fortsette å feire slik hvert 50. år.

Matutin, nokturn 2

Alle de tre salmene i denne nokturen brukes også i hovedfeiringen, det er *Cum invocarem* (salme 4), *Verba mea* (salme 5) og *Domine Dominus* (salme 8). Vi er derfor allerede kjente med

¹⁴⁷ “Be wise now therefore, O ye kings; be instructed, ye judges of the earth” KJV: Ps 2 *Quare fremuerunt*.

¹⁴⁸ Slocum 2004: 268.

¹⁴⁹ Slocum 2004: 269.

¹⁵⁰ Slocum 2004: 269.

¹⁵¹ “A boy coming to the sea, though engulfed by the sea, is carried aloft” *Testi Christie*, Slocum 2004: 269.

¹⁵² Slocum 2004: 240.

¹⁵³ Slocum 2004: 272.

¹⁵⁴ Slocum 2004: 274.

¹⁵⁵ Slocum 2004: 270.

¹⁵⁶ Slocum 2004: 272.

¹⁵⁷ Slocum 2004: 274.

innholdet, som igjen forteller om hvordan Gud støtter «den rettfærdige». Dette finner vi blant annet i *Verba mea*, som snakker om hvordan Gud knuser «de onde», og avslutter med en henvisning til at Gud hjelper «den rettfærdige».¹⁵⁸ *Domine Dominus* forteller om posisjonen mennesket har fått av Gud, og hvordan mange glemmer nettopp dette, og ikke er tilstrekkelig takknemlig for dette.¹⁵⁹

De tre første antifoner *Elevate pauperem*¹⁶⁰, *Elevatis manibus*¹⁶¹ og *Plus quam*¹⁶², bruker hendelsene som et virkemiddel for å veilede folket. Der den første snakker om hvordan man skal løfte opp de svakere stilte i samfunnet, slik som herren vil løfte de fattige fra asken. På samme måte som de hadde løftet opp Thomas Becket da de flyttet han. Dette kan man si at spiller videre på *Domine Dominus*, som snakker om posisjonene vi mennesker har fått, og at vi burde agere deretter. Antifon 2 og 3 er mer ordlek som framstiller translasjonens glans som et svar mot urett og vold mot Becket som hadde sin bakgrunn i Henriks stat.¹⁶³

Den første leksjonen tar tak i det faktum at translasjonen fant sted på samme dag som kong Henrik II ble gravlagt, han som hadde bragt så mye vrede til Becket. Da ikke samme år, siden kongen døde allerede i 1189, men på den samme datoen. Leksjonen finner en slags ironi i at på den dagen da han som først motsatte seg Becket begynner å råtne i graven, er den samme som Becket selv heises opp av graven som en seiersherre. De to neste leksjonene er en beskrivelse av hva som fant sted under selve translasjonen. Hvordan erkebiskopene av Canterbury og Salisbury sammen med munkene hadde tilbragt natten før sammen med Becket i hans første gravkammer, hvor de hadde bedt for han. Deretter selve feiringen på selve dagen hvor det hadde deltatt så mange store mennesker at leksjonen sier at man ikke kunne nevne alle, da dette ville ta for lang tid.

Responsoriene til disse leksjonene er *Die Thomas*¹⁶⁴, *Innocentum qui*¹⁶⁵ og *Monumenti nox*¹⁶⁶. *Die Thomas* nevner som i leksjonen den svarer til hvordan Becket flyttes, på samme dag som Henrik II selv gravlegges, til en grav så forgyllt, at hans seier skinner i gull. Den andre

¹⁵⁸ “For Thou, Lord, wilt bless the righteous; with favor wilt Thou compass him about as with a shield” KJV: Ps 5 *Verba mea*.

¹⁵⁹ “For Thou hast made him a little lower than the angels, and Thou hast crowned him with glory an honor” KJV: Ps 8 *Domine Dominus*.

¹⁶⁰ Slocum 2004: 276.

¹⁶¹ Slocum 2004: 277.

¹⁶² Slocum 2004: 277.

¹⁶³ *Elevatis manibus*, Slocum 2004: 277.

¹⁶⁴ Slocum 2004: 278.

¹⁶⁵ Slocum 2004: 280.

¹⁶⁶ Slocum 2004: 282.

responsen forteller at Becket som levde etter skikkene til de uskyldige, og som led sammen med de uskyldige ville ikke flyttes i skurkenes tid, men ventet til det var ro og den hellige tiden under pavens lov var innført.¹⁶⁷

Matutin, nokturn 3

Igjen brukes de samme salmene som er brukt i hovedfeiringen, *In Domino confido* (ps 10), *Domine quis* (ps 15) og *Domine in virtute* (ps 21). Ps 10, *In Domino confido* fokuserer på «the wicked man», og all ondskapen denne gjør, men også hvordan Gud ser dette, og vil håndtere det.¹⁶⁸ Ps 15, *Domine quis* snakker om den «rettferdige mannen», og hvordan han skal belønnes av Gud.¹⁶⁹ Ps 21, *Domine in virtute* snakker om den «kongen» som har mottatt Guds frelse. Han som er sterk fordi Gud passer på han, for han stoler på sin Gud, og da skal han også være trygg.¹⁷⁰

De tre antifoner, *Quem matrone*¹⁷¹, *Dum ingrata*¹⁷² og *Mater castigacior*¹⁷³, forteller samlet en historie som senere vil bli tatt opp igjen i leksjonene 9–12. Den omhandler hvordan Thomas Becket gjenopplivet en ung jente som hadde død, og da moren ikke virket å være tilstrekkelig takknemlig døde jenta på nytt. Da hun lovet å vise mer takknemlighet om Becket hjalp henne enda en gang, gjorde han nettopp det og jenta gjenoppstod igjen (før hun tilslutt døde igjen for tredje gang).

Leksjonene i den tredje nokturnen starter med å ta for seg alle disse miraklene Thomas Becket har gjennomført, blant annet så helbredet han de syke, ga synet tilbake til de blinde og hørsel til de døve. De to neste leksjonene tar for seg historien som nevnes i antifonene på starten av nokturnen, der hvor han gjenoppliver en liten jente to ganger. Selv om det i leksjonene ikke nevnes at hun til slutt dør en tredje gang.

¹⁶⁷ “Did not wish to be translated during the time of the marauders. In the holy time of the pope’s law The bishop translates this man with his own hands” *Innocentium qui*, Slocum 2004: 280.

¹⁶⁸ “Break Thou the arm of the wicked and the evil man; seek out his wickedness until Thou find none” KJV: Ps 10 *In Domine confide*.

¹⁶⁹ “Lord, who shall abide in Thy tabernacle? Who shall dwell in Thy holy hill? He that walketh uprightly and worketh righteousness, and speaketh the truth in his heart” KJV: Ps 15 *Domine quis*.

¹⁷⁰ “For the king trusteth in the Lord, and through the mercy of the Most High he shall not be moved” KJV: psalm 21 *Domine in virtute*.

¹⁷¹ Slocum 2004: 284.

¹⁷² Slocum 2004: 285.

¹⁷³ Slocum 2004: 285.

Responsoriene *Cuius erat*¹⁷⁴, *Sunt presules*¹⁷⁵ og *Cecis visus*¹⁷⁶, tar for seg hvordan Becket som døde under Henrik IIs tid, ble overført under Henrik IIIs tid. I tillegg til hvilken stor feiring det var, og igjen nevnes det at det var for mange til å telle alle som hadde møtt opp til denne feiringen. Før det til slutt igjen tas opp alle hans mirakler og at de aldri skal glemme, ei heller slutte å feire denne «translationen» slik at det aldri skal være noen tvil om at døde gjenoppstår gjennom Becket, og miraklene skal fortsette å skje.

Laudes

De to første antifonene, *Granum quad*¹⁷⁷ og *Thomam brume*¹⁷⁸ tar for seg hvordan Thomas Becket, så som blomster faller om vinteren gjenoppstår på sommeren. Den tredje antifonen *Aurum fulvum*¹⁷⁹ forteller hvordan bleknet gull atter forgylles gjennom Becket, og hvordan han dobler edelstenene. Før de to siste *Auro congaudentibus*¹⁸⁰ og *Martir aurum*¹⁸¹ forteller hvordan de som gleder seg over dette gullet skal gi det til Kristus, og at Becket selv, så som gullet, skinner nok for alle å se. Dette bærer vitne om at Becket skal fungere som en hellig stein som vil helbrede sine trofaste følgere. Videre fortsetter feiringen med en Benedictus og antifonen *Thoma celis*¹⁸². Denne er direkte rettet til Becket selv og en bønn om at han skal gi dem sin frelse, og møte dem i himmelriket. Før det til slutt synges i den andre vesper, antifonen *Salus datur*¹⁸³. Som gjengir igjen Thomas Becketts mirakler, og avslutter feiringen.¹⁸⁴

Sammenligning og analyse

Å sammenligne de to teksttyper – de historiske og de liturgiske – er en vanskelig kunst da de opererer på forskjellige måter og har forskjellige mål. De historiske tekster forteller oss observasjoner fra livet til Thomas Becket. Personer som var der, så og hørte hva som skjedde forteller sine personlige opplevelser og inntrykk. Så blir det opp til den enkelte leser å tolke disse beretningene. Disse er i tillegg skrevet av hans nære venner, eller andre som beveget seg

¹⁷⁴ Slocum 2004: 286.

¹⁷⁵ Slocum 2004: 288.

¹⁷⁶ Slocum 2004: 290.

¹⁷⁷ Slocum 2004: 294.

¹⁷⁸ Slocum 2004: 295.

¹⁷⁹ Slocum 2004: 295.

¹⁸⁰ Slocum 2004: 296.

¹⁸¹ Slocum 2004: 296.

¹⁸² Slocum 2004: 297.

¹⁸³ Slocum 2004: 298.

¹⁸⁴ “Health is given to those injured by the devil” *Salus datur*, Slocum 2004: 298.

i hans omgangskrets, og som derfor også hadde en intensjon om å fremstille Becket i et godt lys.

De liturgiske kildene forteller ikke noe, de stadfester. De slår fast for deltagerne i liturgien, dvs. geistligheten, at Thomas Becket var en helgen, hvorfor han var det, hvilken posisjon han har ved Gud og hva dette betyr for deltagerne i liturgien. Dette etterlater ingen rom for tolkning. Det gjør at man må ta innholdet for hva det er, og forstå det ordrett som det står. De liturgiske tekstene er også bundet så direkte opp mot andre tekster fra bibelen, og særlig rundt det at Thomas Becket blir identifisert med Johannes-evangeliets gode gjeter som ofrer seg for flokken sin. I liturgien dominerer metaforer, i mindre grad beskrivelser av Beckets gjerninger. Generelle og idealiserende beskrivelser av hans karakter står i sentrum, og fungerer åpenbart som en modell og oppfordring fordeltagerne i liturgien å etterligne forbildet. En vesentlig forskjell er også, at liturgiens tekster ble sunget av liturgiens deltagere, mens de historiske tekster, åpenbart, hadde en ren litterær funksjon.

Thomas Becket før innvielsen som erkebiskop

De liturgiske tekstene jeg har tatt utgangspunkt i snakker ikke nevneverdig mye om Beckets tid før innvielsen som erkebiskop. De nevner likevel at Becket levde et forbilledlig liv, og det «ville ta for lang tid å nevne alt han gjorde så riktig». Så selv om det ikke sies direkte så antydes det at Becket var et forbilde også før han ble innviet. Likevel så legges det veldig trykk på at Thomas Becket ble en ny mann når han inntrede i sin nye rolle som erkebiskop. Dette kan nok virke som en motsigelse, men det henviser nok til at han ble løftet opp til et nytt nivå i en religiøs forstand gjennom biskopvigselet. Han hadde vært dyktig i de rollene han hadde fylt før hans tid som erkebiskop, men nå ble han for fullt et verktøy i Guds hender, og kunne tjene Gud og bare Gud til det fulle. Dette er også tidspunktet han skal ha ikledd seg hårskjorten, som han har holdt skjult for alle sine nære og kjære, noe som gir et asketisk aspekt, og i tillegg er et prov på Becket beskjedenhet.

Når det kommer til de historiske kildene er det i hovedsak William FitzStephen som forteller om Becket som ung. Fra barndommen av er han mest opptatt av å fortelle om hvordan foreldrene til Becket forutså hvilken stor skikkelse han kom til å bli i England, og i øynene til Gud. Mora har først en åpenbaring når hun er gravid, deretter når Becket er født. Disse er begge drømmer. Faren viser det mer tydelig når han foran læremesteren til Becket velger å bukke for sønnen sin, og forklarer dette med at han vet at sønnen kommer til å bli en stor mann, og en sønn av lyset. Videre forteller William FitzStephen om hvordan Becket gjør en formidabel jobb

som kanseller, i tillegg til å være et steg foran alle andre når han går i lære hos erkebiskop Theobald. Som han så vidt nevner, innebærer ikke dette i utdanning, men i alle andre aspekter, karisma, utseende og taleevne, for å nevne noen. Noe som også er aktuelt sett i sammenheng med at han ikke nevner årene Becket tilbragte som student i Paris, mer enn i en bisetning. Det som også nevnes i de historiske kildene er det gode forholdet Becket hadde med kongen. Han og Henrik II var blitt nære venner under tiden Becket tilbragte som kanseller. Når Henrik II forteller Becket at han tenker å utnevne han til den neste erkebiskopen av Canterbury, så forklarer Becket at han tenker dette kan være en tabbe. Han forutser spliden det vil skape mellom dem, da han skjønner at folk rundt kongen vil bruke en hver mulighet til å splitte dem, og dra ned Becket. Ergo forstår han kongens intensjoner med å utnevne han, sin nære venn. Samtidig forstår han at han selv ikke vil klare å gjøre det kongen forventer og håper, noe som han til slutt forstår vil skape splid mellom dem, da han også kjenner kongen og hans temperament.

Thomas Becket som erkebiskop

I de liturgiske kildene påpekes det titt og ofte hvordan Becket ikke lar seg rikke. Han er ikke redd for å ta opp kampen mot overmakten. Ei heller gir han etter for trusler og store ord. Dette vises gjennom responsoriene i den første nokturnen til hovedfeiringen av Becket, og gjennom leksjonene i den andre nokturnen til den samme feiringen. Her snakkes det om hvordan Becket ikke lot seg affisere av all motstanden han møtte da han ble sendt i eksil og alle hans eiendeler/eiendommer ble tatt fra han, eller hvordan hans nærmeste også ble straffet. Det snakkes også om hvordan han står opp og forsvarer kirkens interesser, når kongen kommer og legger frem sine planer og ideer. Selv om dette medfører trusler og ødelegger forholdet mellom han og kongen så vet han hva som er det riktige å gjøre i den rollen han har. I tillegg så aksentuerer liturgien hvordan Becket sto som en mur foran kirkens dører når fienden sto på trappene og angrep han, istedenfor å flykte så sto han opp imot denne trusselen og sloss for kirkens interesser.

I de historiske kildene vises det også til en Becket som sto opp for kirken og forsvarte dens interesser. Dette ser vi flere ganger, for eksempel ser vi sekvensen som nevnes av Edward Grim. Her legger kongen frem et forslag hvor han mener at han skal betales direkte for beskyttelsen som tilbys av sheriffene rundt om i landet. Dette sier Becket seg uenig i, han er villig til å betale for eventuelle kostnader disse sheriffene skulle ha, men ikke en direkte skatt til kongen selv.

Det kommer også frem i teksten til Herbert of Bosham som forteller om da kongen kalte inn til et møte ved Westminister. Der han la frem et forslag om å dømme geistlige etter de kongelige lovene. Da gikk Becket sammen med de andre biskopene som var til stede og sa et samlet nei til dette. Noe som skapte et enda større sprik mellom Becket og kongen.

Likevel ser man i de historiske tekster også en Thomas Becket som gir seg i diskusjoner og inngår kompromisser når det er nødvendig. Han er ikke bare en som står på sitt og krever det beste for seg og sine hele tiden. Han er mer dynamisk enn som så, som i sekvensen nevnt av Edward Grim så sier han at han er villig til å betale, men direkte til sheriffene for eventuelle kostnader. I rettsaken, nevnt av William FitzStephen, hvor han egentlig bare er kalt inn for å svare for en sak med John the Marshal. Da han etter hvert ble anklaget for «contempt of the crown» er han først uenig i dette. Likevel godtar han å betale bøter han blir dømt til, selv om han nok er uenig i disse. Han virker som han i det lengste forsøker å opprettholde et godt forhold til Henrik II, selv om han merker at det blir vanskeligere og vanskeligere. Når han til slutt innser at det ikke lenger er håp for å berge relasjonen, og at kongen nok kommer til å dømme han rømmer han til Frankrike.

Thomas Becket's forhold til martyrollen

Liturgien er bygget rundt bildet tatt fra Johannes-evangeliet om gjeteren som ofrer seg for flokken sin. Martyrdommen blir selve bildet på dette. Det synges om hvordan Thomas Becket forsvarer kirken sin, når fiendene står på trappene, som ender med hans død.

De historiske kildene skiller seg noe fra de liturgiske her. Man kan flere ganger se spor av at en eventuell martyrdød blir diskutert mellom Thomas Becket og hans støttespillere. Dette vil ikke stemme overens med liturgien da en kristen ikke skal fremprovosere sin egen martyrdød. Selve hendelsen i katedralen er også beskrevet av Edward Grim som noe som kunne vært unngått. Han forteller om en Becket som provoserer ridderne unødig, selv om innholdet i det han sier ikke er feil, kunne han ha formulert seg mer respektfullt. Likevel er det antall muligheter han har til å slippe unna angrepet som blir mest slående. Han har flere munker rundt seg som vil barrikadere dører, og ber han rømme unna. Becket velger istedenfor å befale dem til å åpne dørene, og møter ridderne ansikt til ansikt. Dette virker da ikke lenger som en inngripen fra Gud, så mye som en mann som har kommet til en beslutning om å la seg bli drept. Det virker heller ikke utenkelig at Becket skal ha latt seg inspirere av alle helgenene han har lest og sunget om, det er fullt mulig at han kjente seg igjen i disse. Jeg har snakket om hvordan liturgi's rolle er å fremføre et kristent ideal for deltageren, også plassere personen som feires inn i det idealet.

Kanskje kjente Becket seg igjen i idealet han selv hadde vært med og sunget om til forskjellige feiringer, og allerede følte seg som en helgen. Alternativt kan man se for seg rene egoistiske tankeganger bak denne martyrdøden. Kanskje hadde Becket innsett at slaget var tapt, og at han ikke hadde mer å kjempe med. Han begynte å komme opp i årene, og når ridderne først kom til katedralen virket det å være fengsel eller døden som var alternativene, med mindre han flyktet. Flere år i eksil virket å være uaktuelt for Becket, og da kan man jo si at i et lengre perspektiv ville en martyrdom la navnet hans leve lengre enn å eventuelt råtne bort i et fengsel.

Kongens rolle

I de liturgiske tekstene er det ikke et veldig stort fokus på forholdet mellom Thomas Becket og Henrik II. Det nevnes indirekte gjennom beretningene om hvordan Becket sto imot alle angrepene på han personlig, og kirken uten at det nødvendigvis nevnes at disse kom fra Henrik II. Likevel er det en del i den andre nokturen, under feiringen av translasjonen, hvor det gjøres et poeng ut av at denne skjedde på samme dato som Henrik II ble gravlagt, at på samme dag som Henrik II begynte å råtne bort i sin grav, ble Becket heiset opp av sin. Henrik II beskrives som han som begynte Becket's lidelser her på denne jord. Så man får et inntrykk av et slags ønske om hevn mot kongen. Det sies ikke direkte at kongen har skyld i selve drapet, men han får i iallfall skylden for mye smerte påført Becket mens han levde. Skulle man spørre seg hvorfor kirken ønsket å fremme et slikt budskap, havner man fort inne på stat vs kirke krangelen. Henrik II hadde jo selv forsøkt å ta makt fra kirken, så om kirken kunne legge frem et budskap om at konger var onde, og at de tilslutt ville tape mot Gud, lot de ikke den muligheten gå fra seg. I dette tilfelle forsøker de ikke å svekke Henrik IIs makt, da han allerede er død når teksten skrives, men den kan fungere som advarende til andre konger som kommer etter Henrik II om at alle som legger seg ut med Gud vil tape.

I de historiske kildene er det noe annerledes. Vi ser at William FitzStephen legger mesteparten av skylden for krangelen mellom Thomas Becket og Henrik II på mennesker i omgangskretsen til kongen. Han anklager dem for å ha fortalt løgner om Becket til kongen, og for å ha hatt egne agendaer og ønsker om at Becket skulle miste kongens gunst. Han påpeker flere steder hvordan det ikke var Henrik II selv, ei heller Becket som var ansvarlig for krangelen dem imellom. Derimot var det blant annet erkebiskopen av York, som William FitzStephen nevner i opptakten til drapet på Thomas Becket, som var ansvarlig.

Edward Grim nevner også i sin beskrivelse av drapet på Thomas Becket hvordan ridderne påstod at de kom i kongens navn. Dette påstår Edward Grim at er en løgn, og at de utelukkende

var kommet av egen fri vilje, og for egne motiv. Det virker ikke å være en overenstemmelse for at Henrik II har så mye skyld i bakgrunnen for krangelen, og i alle fall ikke for drapet.

Likevel er det verdt å merke seg i alle referanser til krangler mellom Thomas Becket og Henrik II, så fremstår de to personene veldig forskjellig. Det er alltid kongen som fyrer seg opp, hever stemmen og blir sint. Becket på sin side forsøker alltid å inngå kompromisser, han gir og han tar, og snakker fornuftig for seg. Det er en fremstilling av en urimelig konge, og av en Thomas Becket som forsøker å gjøre alle til lags, og som den fornuftige av de **to**. Man kan også se i tekstene til Herbert av Bosham hvordan han beskriver Henrik IIs motpart, kongen av Frankrike, som «the most Christian of kings» som en hyllest. Slike beskrivelser kommer han aldri med om Henrik II.

Det blir derfor vanskelig å si at disse fremstillingene stemmer fullt og helt overens med hverandre. Der de liturgiske forteller om den gode gjeter som ofret seg for flokken sin, om en leder som utrettelig sloss for kirken mot dens mektige motstandere. En slags geistlig ridder for Gud, som levde korrekt, og som gjorde alt riktig og fungerer som et forbilde for generasjoner etter han.

De historiske tekstene virker mer nyansert. Riktignok forteller de om en klok, kjekk og karismatisk mann, som gjorde jobben han ble satt til bedre enn noen andre rundt seg. De forteller om to foreldre som hadde hatt visjoner om at han kom til å bli en stor man i et religiøst, men også et nasjonalt perspektiv. Samtidig viser de også til en etter hvert heller slagen mann, som virket å fristes mer og mer over ideen om martyrdom. De nevner at de er sjokkerte over oppdagelsen av hårskjorten, men kan heller ikke bekrefte at denne ble brukt fra den dagen Becket inntok rollen som erkebiskop. Slik som jeg tolker disse kildene er det en mann som innser at slaget er tapt, og som spiller den siste essen han har i ermet når han nærmest lar disse ridderne drepe han i katedralen. Han virker ikke å utrettelig stå opp i mot ondskaper i verden som liturgien sier, men heller så velger han sine kamper med omhu, og innser når slaget er tapt. Det er vanskelig å spekulere i når han for første gang ikledde seg hårskjorten, men ut ifra disse kildene kan det liksom godt være dagen han ble drept, som dagen han ble innviet som erkebiskop.

Hva betyr dette for tolkningen av tekstene?

Ut i fra det jeg har diskutert over, kan man stille spørsmål rundt den historiske verdien til de liturgiske kildene. Dette avhenger likevel av hvordan man forstår historiebegrepet, og dette kan gjøres på flere forskjellige måter. Ser man på historien om Thomas Becket som en fortelling som starter med hans fødsel og slutter med hans død, blir spørsmålet om de liturgiske kildenes

historiske verdi fort aktuelt. Ser man derimot på den som noe som fortsetter også etter hans død, kommer de liturgiske tekstenes historiske verdi tydelig frem. Det er ingen tvil om at Thomas Becket fortsatte å spille en rolle også etter sin død, gjennom disse tekstene og deres bruk. Dette kommer til uttrykk for eksempel i feiringene og spredningen av kult-kulturen knyttet til Becket.

Dette medfører at vi beveger oss fra historieforståelse og over til historiebruk. Som Stugu beskriver det i sin bok: «Den som kan forme bilete av fortida, vil ha tilgang på retoriske reiskapar som kan vere nyttige også i samtida». ¹⁸⁵ Slik ser vi også hvordan de liturgiske tekstene påvirker sin samtid, og så lenge de brukes, til å forme menneskers oppfatning av Thomas Becket lenge etter hans død. Tekstene spiller en viktig rolle i å forme det kollektive minnet om Thomas Becket. Da kunnskapene om de faktiske hendelsene, og om hva som skjedde vil være avtagende med tiden, men den årlige feiringen med bruk av liturgien vil bestå. Så rollen til tekstene som undervisende og opplysende vil bare bli større. Nye generasjoner vil ikke kjenne den mer nyanserte personen som beskrives av de historiske kildene. Derimot vil de få et møte med idealpersonen de liturgiske tekstene beskriver.

Dette i seg selv gjør at de liturgiske tekstene har en historisk verdi. Et innblikk i historiebruken fra en tidsperiode gir også innblikk i selve tidsperioden. Den vil vise oss hvordan folk på denne tiden tenkte, og hva som betydde noe for dem.

Tekstenes historiske bruksverdi er også grunnen til at de liturgiske kildene ikke fremstiller Thomas Becket like nyansert som de historiske kildene. Der de historiske tekstene forsøker å skildre hva som skjedde i livet til Thomas Becket, omhandler de liturgiske tekstene den *ideale personligheten* til Thomas Becket. Dette betyr ikke at de historiske tekstene ikke fremstiller personen Thomas Becket, men det kommer som et sidestykke til hendelsene og samtalene de gjengir. De liturgiske tekstene forsøker som sagt å male et *idealisert* bilde av personligheten til Thomas Becket, og fremstille han som det ideelle mennesket. Han skal fungere som et forbilde til deltagerne som feirer liturgien. Denne idealpersonen dannes på bakgrunn av salmene som fremføres i liturgien, mens antifonene forsøker å plassere Thomas Becket inn i det bibelske idealet salmene beskriver. Dermed fremstiller ikke de liturgiske tekstene livet til Thomas Becket, men heller et kristent ideal, der de bruker eksempler fra livet til Thomas Becket for å få han til å passe inn i dette idealet. Dermed forsvinner nyansene ut, og man former Thomas Becket og hans liv inn i idealet, og dermed skaper man også dette forbilde for sine tilhengere.

¹⁸⁵ Stugu 2008: 9.

De historiske kildene har et annet formål enn de liturgiske. De historiske kildene forsøker ikke på samme måte å plassere Becket inn i et allerede ferdigskapt ideal. Heller så ønsker de å gjenfortelle Becket sitt liv, og samtidig få han til å fremstå så godt som de kan. Her kommer vi inn på bakgrunnen til forfatterne som har skrevet disse beretningene. To av dem er nære venner av Becket (William FitzStephen og Herbert of Bosham) og to andre geistlige som så opp til Becket (Edward Grim og Benedict of Peterborough). Det er vanskelig å se for seg hvordan noen av disse skulle ønske å stille Becket i et dårlig lys. Samtidig så vet vi at FitzStephen hadde personlige grunner for ikke å legge skylden for drapet, og krangelen, på kongen. Noe som forøvrig virker å være gjengående blant alle forfatterne, de plasserer mesteparten av skylden på andre. For eksempel så kaller Grim ridderne for løgnere når de sier at de har kommet til katedralen på vegne av kongen. Selv om vi vet at FitzStephen hadde personlige årsaker til å ikke ville legge seg ut med kongen, har vi ikke sett noen grunner til at de andre skulle skåne Henrik II for kritikk. Sannsynligvis kan det være så enkelt som at de også fryktet hva det ville innebære å legge seg ut med kongen. Henrik II var fortsatt i live og hadde da også mulighet til å straffe alle dem som ville legge skylden på han. Canterbury, på sin side, var tydelige på at kongen måtte ta skylden for det hele, som også endte med at han måtte gjøre opp for seg for å få tilgivelse. Derfor er det litt underlig at alle de historiske kildene legger skylden på alle rundt og ikke kongen selv.

Det at de forskjellige forfatterne har disse etablerte forholdene til Thomas Becket, gjør at man også kan stille spørsmål rundt den historiske relevansen til de historiske kildene. Det er vanskelig å vite hvilke fremstillinger, og beretninger om det som skjedde, man kan stole på. Det er vanskelig å vite hva som er helt sant, hva som er halvsannheter og hva som har blitt utelatt, når man vet at de er skrevet av venner og beundrere av Thomas Becket. Likevel vil det være feil å avskrive disse tekstene og nekte for deres historiske verdi. Da de tross alt er de eneste førstehånds vitnemålene man har til en del av hendelsene. Så lenge man er kjent med forfatterens bakgrunn og motiver, kan man lese de historiske tekstene med et kritisk blikk til innholdet. Er man for eksempel på søken etter den faktiske historien om Thomas Becket, vil disse beretningene være med å danne et overordnet bilde fra start til mål. Slik som Frank Barlow har brukt dem kan være et eksempel på dette. Så lenge man setter de inn i en større kontekst, og måler de opp mot hverandre, kan man skaffe seg et brukbart bilde av den faktiske historien. Er man derimot interessert i tidsperioden, mer enn Thomas Becket kan man gjennom disse tekstene få et fint innblikk i perioden. Man kan se hvordan ingen av forfatterne av de historiske tekstene ønsker å legge skylden på Henrik II, samtidig som Canterbury er noenlunde klar i sin

tale. Man kan se hvordan forfatterne sammenligner Becket med Kristus, og hva som blir betraktet som gode karaktertrekk i disse tekstene, målt opp mot tekster fra andre perioder.

Konklusjon

For å konkludere, er det absolutt forskjeller mellom fremstillingene av Thomas Becket i de liturgiske tekstene, og de historiske tekstene. De liturgiske tekstene forsøker, som jeg nevnte i diskusjonen, å forme historien om Becket til å passe inn i et allerede etablert kristen ideal. De bruker historien om Becket og drar ut de aspektene som fungerer til deres formål. De forsøker altså ikke å informere om Thomas Becket som person, og hans liv. De forsøker heller å gjenfinne idealet som salmene beskriver i Thomas Becket's figur. Antifonene, leksjonene og responsoriene konkretiserer og menneskeligjør dette idealet. Som igjen gjør idealet mer oppnåelig for deltagerne, og Becket blir et eksempel til etterfølgelse. De liturgiske tekstene har et formål, og er et eksempel på historiebruk. Da de bruker en historie, men ikke nødvendigvis forholder seg til fakta. De maler et bilde av Becket etter «den gode gjeter» og som en mann som utrettelig forsvarte kirken og dens interesser. Når fienden sto på trappene så kom han ut og sto som en vegg mellom dem og kirken.

De historiske tekstene er også idealiserende, men dett er basert på den individuelle forfatters bias. Tekstene maler et mer nyansert bilde av Becket. Dette betyr ikke at de er 100% korrekte, men likevel er det en mer troverdig kilde for informasjon angående Becket's historiske liv. For eksempel forteller de historiske tekstene om hvordan en martyrdom ble diskutert mellom Becket og hans omgangskrets en god stund før drapene i katedralen. Herbert of Bosham forteller om sin avskjed med Becket, og hvordan de visste at de aldri ville se hverandre igjen, fordi Becket ville dø. Grim forteller om hvordan Becket provoserte ridderne den skjebnesvangre dagen, og at han ikke rømte unna da de kom for å drepe han, men heller slapp dem inn. Dette stemmer dårlig overens med de liturgiske kildene da de, som sagt, forteller at Becket forsvarte kirken. Det hele fremstår, på bakgrunn av de historiske kildene, som at Becket hadde innsett at slaget var tapt. Han innså at han aldri igjen vil få leve i fred fra Henrik II, og at en fengsling er rett rundt hjørnet. Han velger da heller å trå inn i rekken av martyrer og helgener han har brukt så mye tid på å tilbe etter at han ble innviet til erkebiskop. Det er likevel et kildekritisk poeng at forfatterne har relasjoner til Becket, og de ønsket nok å fremstille han så godt som de kunne. Samtidig som det virker å være en tendens til at de ikke ønsker å sette Henrik II i noe dårligere lys enn nødvendig også. Dette innebærer en innskrenkelse i hva

forfatterne kunne fortelle om. I tillegg er det et poeng at tekstene er skrevet i ettertid så alt baserer seg på egne og andres minner. Det er derfor vanskelig å stole for mye på fremstillingene.

Likevel fjernes ikke de liturgiske tekstene, og de historiske tekstenes historiske verdi. De fungerer ikke nødvendigvis til det formål man skulle tro, nemlig å gjengi en nøyaktig beskrivelse av livet til Thomas Becket. Derimot gir det et innblikk inn i tidsperioden de kommer fra. Å se hvordan de liturgiske tekstene bruker Becket for å fremme et budskap til liturgiens deltagere er et aspekt av dette. Et annet er å se hvordan forfatterne av de historiske tekstene virker å rives litt i begge retninger der de forsøker å gjengi fortellingen om Becket, samtidig som de må ta hensyn til hvordan de fremstiller både Becket selv, og Henrik II. De historiske tekstene har mer verdi når det kommer til å faktisk forstå historien om Thomas Becket, enn de liturgiske. Likevel skal man være kritisk når man leser dem, da forfatterne som sagt jobber utifra visse forutsetninger som forkludrer faktaene.

For å svare helt konkret på problemstillingen: Fremstillingene er forskjellige. De liturgiske tekstene er ensformige og idealiserende, fordi de må passe inn i en liturgi som hadde sin modell i et bibelske bilder og forventninger. De historiske tekstene idealiserer også noe, men er i større grad nyanserte. De historiske tekstene forteller om en Thomas Becket som til tider er rådvill og forsøker å gjøre kongen til lags, prøver å inngå kompromisser, rømmer i eksil når han ikke ser noen annen utvei, og velger døden når han står ovenfor det samme problemet han rømte fra sist. De liturgiske tekstene forteller om en Thomas Becket som uansett hva han møtte av utfordringer fulgte tre grunnprinsipp; han forsvarte kirkens interesser, lot seg ikke rikke, og var villig til å dø for flokken sin.

Bibliografi

21st Century King James Version. (1994). Biblegateway. Hentet fra www.Biblegateway.com

Barlow, F. (1986). *Thomas Becket*. Guild Publishing London.

Benedict of Peterborough 1953 – Description of the scene after the murder of Thomas Becket, i: Douglas & Greenaway 1953, II, s. 768-769.

Bibelen 2024 Bokmål. (2024). Bibelselskapet. Hentet fra www.bibel.no

Douglas & Greenaway 1953 – Douglas, D., & Greenaway, G. W. (1953). *English historical documents 1042-1189. 2 Vol.* Eyre and Spottiswode.

FitzStephen 1953 – William fitz Stephen on Thomas Becket as chancellor and archbishop, i: Douglas & Greenaway 1953, II, s. 702-708.

FitzStephen 1953 – William fitz Stephen on the beginning of the dispute between Henry II and Thomas Becket, i: Douglas & Greenaway 1953, II, s. 712-713.

FitzStephen 1953 – , William fitz Stephen: The council of Northampton (October 1164), i: Douglas & Greenway 1953, II, s 724-733.

FitzStephen 1953 – , The return of Thomas Becket to Canterbury (1 December 1170), i: Douglas & Greenway 1953, II, s 756-757

FitzStephen 1953 – The events leading up to the murder of Thomas Becket (December 1170), i: Douglas & Greenaway 1953, II, s. 758-759.

Grim 1953 – Edward Grim: The council of Woodstock (July 1163), and the case of Phillip ‘de Brois’, i: Douglas & Greenway 1953, II, s. 713-714.

Grim 1953 – Narrative of the murder of Thomas Becket (29 December 1170), i: Douglas & Greenaway 1953, II, s. 761-768.

Hamm, C. (2024). Sjangerlære. I *Store norske leksikon*. Hentet 10. mai 2024 fra <https://snl.no/.taxonomy/2409>

Hankeln, R. (2014). Intertextual Strategies in the Chants of Medieval Saints' Offices (historiae). I Kretschmer, M. T. (Red.), *La typologie biblique comme forme de pensée dans l'historiographie médiévale*. (s. 197-217). Brepols.

Harper, John, the forms and orders of Western liturgy from the tenth to the eighteenth century. Clarendon Press, Oxford 1991, repr. 1996.

Herbert of Bosham 1953 – Herbert of Bosham on the appointment of Thomas Becket as archbishop, i: Douglas & Greenaway 1953, II, s. 708.

Herbert of Bosham 1953 – Herbert of Bosham: The Council of Westminister (October 1163), i: Douglas & Greenway 1953, II, s. 715-716.

Herbert of Bosham 1953 – The conference at Montmartre, i: Douglas & Greenaway 1953, II, s. 751-752.

Herbert of Bosham 1953 – The reconciliation between Henry II and Thomas Becket at Frèteval (22 July 1170, i: Douglas & Greenaway 1953, II, s. 754-756.

Herbert of Bosham 1953 – The return of Thomas Becket to Canterbury (1 December 1170), i: Douglas & Greenaway 1953, II, s. 757-758.

Herbert of Bosham 1953 – The events leading up to the murder of Thomas Becket (December 1170), i: Douglas & Greenaway 1953, II, s. 760-761.

Holter, S. W. (2022). Kirkemusikk. I *Store norske leksikon*. Hentet 10. mai 2024 fra <https://snl.no/kirkemusikk>

Kjeldstadli, K. (1999). *Fortida er ikke hva den en gang var: En innføring i historiefaget*. (2. utg.). Universitetsforlaget.

Kunnskapsdepartementet. (2019). *Læreplan i historie fellesfag (HIS01-03)*. Fastsett som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.

Melve, L., & Ryymin, T. (2018). *Historikerens arbeidsmåter*. Universitetsforlaget.

Slocum, K. B. (2004). *Liturgies in Honour of Thomas Becket*. University of Toronto Press.
Stugu, O. S. (2008). *Historie i bruk*. Det Norske Samlaget.

